

Nortura
bondens selskap

GRUNNLAGSDOKUMENT 2. HALVÅR 2023

GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS FOR STORFE, SVIN, LAM OG
EGG

Grunnlagsdokument utarbeides halvårlig av Totalmarked kjøtt og egg. Dokumentet overleveres Nortura sitt styre i forkant av de halvårlige fastsettelsene av Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE). Grunnlagsdokumentet skal belyse relevante forhold for fastsettelse PGE, og dermed være et støttedokument for styret i deres vurdering.

Styrevedtak i Nortura

Styret i Nortura vedtok på styremøtet 23. mai 2023:

- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **storfe** holdes uendret på kr 78,30 per kilo for andre halvår 2023.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **gris** økes med kr 0,70 per kilo, til kr 45,70 per kilo for andre halvår 2023.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **lam** økes med kr 1,00 per kilo, til kr 83,00 per kilo for andre halvår 2023.
- Planlagt gjennomsnittlig engrospris for **egg** økes med kr 1,00 per kilo, til kr 25,00 per kilo for andre halvår 2023.

Offentliggjøring av vedtak

Aktørene i kjøtt- og eggbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning ble fattet. Det vises til Nortura Totalmarkeds [nettsider](#).

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktig mengde kjøtt av storfe, gris, sau/lam, og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen er det viktigste verktøyet for å nå dette målet. Engrosprisen skal settes slik at det både kort (førstkommende prisperiode) og mellomlang (2-3 år) sikt gir grunnlag for en best mulig markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid setter for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele verdikjeden frem til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

1. SAMMENDRAG	5
1.1 PRISVURDERING STORFE	5
1.2 PRISVURDERING GRIS	6
1.3 PRISVURDERING LAM	7
1.4 PRISVURDERING EGG	8
2. GRUNNLAGSDOKUMENTETS FUNKSJON	9
3. ØKONOMISK UTVIKLING, RAMMEVILKÅR OG INTERNASJONALE FORHOLD	10
3.1 ØKONOMISK AKTIVITET OG SYSSELSETTING	10
3.2 BEFOLKNINGSVEKST	12
3.3 SELVFORSYNINGSGRAD	12
3.4 IMPORT, RAMMEVILKÅR FOR IMPORT OG GRENSEHANDEL	12
3.5 DET INTERNASJONALE MARKEDET FOR KJØTT OG EGG	18
4. DET NORSK KJØTT- OG EGGMARKEDET	23
4.1 NORSKE SPISEVANER OG UTVIKLINGSTREKK	23
5. OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	30
5.1 MARKED OG PRISER	30
5.2 JORDBRUKSOPPGJØRET – RELEVANTE RESULTATER FOR KJØTT OG EGG	32
5.3 PRISDANNELSE FOR KJØTT OG EGG	33
6. STORFE	35
6.1 MARKED OG PRIS	35
6.2 PROGNOSE FOR 2023	35
6.3 PLANLAGT GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	36
6.4 REGULERINGSLAGER FOR STORFE	36
6.5 IMPORT AV STORFE	37
6.6 PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSTIDSPUNKTET	38
6.7 UTVIKLING I KUTALLET	39
6.8 RESULTATER FRA REFERANSEBRUK NR. 8	40
6.9 DEKNINGSBIDRAG I AMMEKUPRODUKSJONEN	41
6.10 LANGTIDSUTSIKTER FOR STORFE	41
7. GRIS	43
7.1 MARKED OG PRIS	43
7.2 PROGNOSE FOR 2023	43
7.3 PLANLAGT GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	43
7.4 REGULERINGSLAGER FOR GRIS	44
7.5 IMPORT AV GRIS	45
7.6 PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSTIDSPUNKTET	46
7.7 UTVIKLING I ANTALL DYR OG PRODUSENTER	46
7.8 RESULTATER FRA REFERANSEBRUK NR. 5	48
7.9 DEKNINGSBIDRAG I GRISPRODUKSJONEN	49
7.10 LANGTIDSUTSIKTER FOR GRIS	50
8. LAM	51
8.1 MARKED OG PRIS	51
8.2 PROGNOSE FOR 2023	51
8.3 PLANLAGT GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	51
8.4 REGULERINGSLAGER FOR LAM	52
8.5 IMPORT AV LAM	52

8.6 PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSTIDSPUNKTET	53
8.7 UTVIKLING I SØYETALLET	54
8.8 RESULTATER FRA REFERANSEBRUK NR. 3	54
8.9 DEKNINGSBIDRAG I AMMEKUPRODUKSJONEN	55
8.10 LANGTIDSUTSIKTER FOR STORFE	56
9.1 MARKED OG PRIS	57
9.2 PROGNOSE FOR 2023	57
9.3 PLANLAGT GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS, LØPENDE OPPNÅDD ENGROSPRIS OG OMSETNINGSAVGIFT	58
9.4 IMPORT AV EGG.....	58
9.5 MARKEDSUTVIKLING FOR EGG.....	59
9.6 PRIS OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	59
9.7 NÆRINGSSTRUKTUR – BESETNINGSSTØRRELSE OG PRODUKSJON I ULIKE INNREDNINGER	60
9.8 RESULTATER FRA REFERANSEBRUK NR. 6	61
9.9 DEKNINGSBIDRAG FOR EGGPRODUSENTEN	62
9.10 LANGTIDSUTSIKTER FOR EGG.....	62
10. HISTORISK PRISUTVIKLING.....	64

1. Sammendrag

1.1 Prisvurdering storfe

Grunnet et lavere antall melkekyr, vil trolig tilførselen av storfeslakt gå noe ned i 2023. Nedgangen i tilførslene vil imidlertid være mindre enn nedgang i engrossalget som forventes å falle med om lag 6 pst. Prognosen isolert for 2023 viser et underskudd av ferske slakt på 600 tonn. Som følge av stor import sommeren 2022 og redusert salg av helt slakt på høsten, gikk man inn i 2023 med en betydelig mengde storfe på reguleringslager. Det vil også være et betydelig reguleringslager når vi går inn i andre halvår 2023. Norske tilførsler, kvoteimport og tilgjengelig reguleringslager forventes å dekke opp det prognoserte salget i 2023. Ut fra forventet salg synes mordyrtallet å være omtrent på riktig nivå i 2023. Framtidig kumelkbehov, samt utviklingen i melkemengde per ku vil påvirke behovet for antall ammekyr fremover.

Økte priser og redusert disponibel inntekt, ser allerede ut til å ha lagt en demper på salget i sluttmarkedet. Det er usikkerhet rundt prisutviklingen og salget av storfe i dagligvarehandelen fremover.

Det er behov for at størst mulig mengde av slaktene leveres i første halvår når etterspørselen er størst. For å stimulere til mer slakting i første halvår og mindre innfrysing på høsten, legges det opp til best økonomi ved å levere slakt i første halvår.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i andre halvår 2023 holdes uendret ved kr 78,30 per kilo.

1.2 Prisvurdering gris

Stengte grenser og andre smittevernstiltak ga et godt innenlands engrossalg av gris i 2022. For 2023 forventes det en tilbakegang i salget til noe under nivået før pandemien. For året som helhet prognoses det en nedgang i tilførslene på 2 pst., mens engrossalget forventes å falle med 5 pst. Det er betydelig usikkerhet rundt hvordan salget av svinekjøtt vil utvikle seg fremover, men det forventes at salget påvirkes mindre enn storfe som følge av redusert kjøpekraft og økte priser. Effektivitetsøkningen i svineproduksjonen forventes å fortsette. Nedgangen i bedekningen er imidlertid noe større enn prognosert effektivitetsøkning. Sammen med reduserte slaktevekter gir dette den prognoserte nedgangen i tilførslene.

Det er i dag tilnærmer balanse i markedet for gris. Selv om næringen må tilpasse seg nytt konsesjonsregelverk er det fortsatt ikke behov for nyetableringer.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i andre halvår av 2023 økes med kr 0,70 per kilo til kr 45,70 per kilo.

1.3 Prismsvurdering lam

Det virker å være god balanse i markedet for sau og lam, og det ventes små mengder på reguleringslager ved utgangen av året. Salget av lam forventes å gå tilbake med 2 pst. i 2023, tilsvarende prognosert nedgang i tilførselene. For sau forventes den en moderat økning i salget, noe mindre enn veksten man forventer i tilførselene.

Tall fra dyretellinger 1. mars viser en nedgang i søyetallet. I tillegg er det slaktet ut flere dyr etter 1. mars enn det ble gjort i 2022. Tall fra fostertellinger viser også en nedgang fra fjoråret. Til sammen gir det en prognoser nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 3 pst. før vi går inn i slaktesesongen. Sauebestanden synes å være på et riktig nivå og det må være en ambisjon om å beholde dagens kapasitet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i andre halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo, til kr 83,00 per kilo.

1.4 Prisivurdering egg

Salget av egg har vært godt den siste tiden og forventes å øke med 2 pst. i 2023, på tross av økte priser og gjenåpning av grensehandelen. Økt salg og midlertidig produksjonsopphold hos enkelte produsenter gir om lag markedsbalanse i 2023. Det er imidlertid prognosert et underliggende overskudd i markedet på 1 700 tonn.

Økt salg gir sammen med kompensasjon for midlertidig opphold i produksjonene hos 13 produsenter et eggmarked i om lag i balanse i 2023, forutsatt normal import av egg. Tiltaket med midlertidig opphold reduserer tilførslene med om lag 1 500 tonn for året. Tiltaket har bare virkning for 2023 og noe inn i 2024. Det er derfor fortsatt svært viktig at man unngår nyetableringer i en næring med fortsatt overkapasitet.

Det er i dag en ekstraordinær situasjon i eggmarkedet der leveranseutfordringer i EU har bidratt til at prisen på importerte egg er høyere enn prisen på norske egg. Dette forsterkes av den svake norske kronen. Dette har medført noe lavere import av egg enn det vi normalt ser i markedet. Prisøkningen på egg må sees i direkte sammenheng med situasjonen i det europeiske eggmarkedet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg andre halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo til kr 25,00 per kilo.

2. Grunnlagsdokumentets funksjon

I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsettelsen av planlagt gjennomsnittlig engrospris.

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008-2009) Om Jordbruksoppgjøret 2009 – endringer i statsbudsjettet m.m. I Jordbruksoppgjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg underlegges den volumbaserte markedsordningen, jfr. Prop. 164S (2012-2013). Med virkning fra 1. juli 2021 ble gris underlagt volumbasert markedsordning, jfr. Prop. 200S (2020-2021).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 25. mai og 25. oktober hvert år. Som et grunnlag for prosessen fram mot beslutning blir det utarbeidet et grunnlagsdokument.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) er den halvårslige gjennomsnittsprisen på hele slakt og egg. Engrosprisen er lik prisen det selges til industrikunder for, eller når det går videre til foredling i Nortura. Engrosprisen skal i prinsippet kunne dekke kostnader som påløper fram til et dyr er ferdig slaktet og henger på krok, eller eggene er sortert på brett. Det omfatter bl.a. kostnader for inntransport, slakting av dyr og sortering av egg.

Både bonden og Nortura opplever store kostnadsøkninger på viktige innsatsfaktorer. I slakteri- og pakkerilledet er det energiprisene både på inntransport og slakting/sortering som har hatt kraftigst økning siden i fjor høst. I tillegg forventes det et lønnsoppgjør som vil påvirke kostnadsbildet. Slike kostnadsendringer må reflekteres i nettonoteringen¹ og medfører at endringen i avregningsprisen ofte blir annerledes enn endringen i engrosprisen. Den ekstraordinære kostnadsveksten vi står overfor vil påvirke hvor mye avregningsprisen til bonden vil øke fra 2. januar.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å vurdere relevante forhold for Norturas fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris. Styrken i importvernet, salgsutvikling for de ulike dyreslagene, markedsbalanse og kostnadsutvikling er viktige forhold som inngår i vurderingene. Dette dokumentet er grunnlag for beslutning av planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe, gris, lam og egg i første halvår 2023.

¹ For nærmere om nettonoteringen og avregningspris, se kapittel 5

3. Økonomisk utvikling, rammevilkår og internasjonale forhold

Den norske økonomien kom ut av en turbulent pandemiperiode med høy veksttakt. Aktiviteten i økonomien har siden gjenåpningen vært svært høy, med lav arbeidsledighet og stor prisvekst. Det er flere faktorer som har bidratt til den høye inflasjonen, blant annet høy innenlands etterspørsel, begrensninger i tilgangen på enkelte varer og innsatsfaktorer, samt svak kronekurs kombinert med høy prisvekst også i andre land. I 2022 var inflasjonen i Norge på nærmere 6 pst., den høyeste inflasjonen vi har hatt siden slutten av 80-tallet og langt over inflasjonsmålet på 2 pst. I et forsøk på å stagge prisveksten har Norges Bank en rekke ganger satt opp styringsrenten, og det ser foreløpig ikke ut som om rentetoppen er nådd. Det er generelt stor usikkerhet rundt den økonomiske utviklingen fremover, prisveksten er fortsatt høy, men den ser ut til å ha flatet ut noe i flere markeder.

Dyrere innsatsfaktorer og finansiering påvirker økonomien til den norske bonden negativt. Særlig kunstgjødsel, drivstoff, strøm, fôrvarer og finansiering er store utgiftsposter for norske bønder. Det har blitt gjort betydelig økninger i engrosprisene i et forsøk på å øke inntektene når kostnadene har økt. Samtidig er det et dilemma i prissetting at konsumentene også opplever økte kostnader og har fått redusert sin kjøpekraft, som igjen kan påvirke avsetningen for bondens produkter i sluttmarkedet.

3.1 Økonomisk aktivitet og sysselsetting

Det har vært høy aktivitet i Norsk økonomi og betydelig økning i bruttonasjonalproduktet siden tidlig 2020. Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge vokste 3,9 og 3,3 pst. i henholdsvis 2021 og 2022. Økte renter, kostnadsvekst og fremtidsusikkerhet har bidratt til at veksten har avtatt og var negativ i februar. Aktiviteten i økonomien bremsset opp særlig grunnet redusert aktivitet i tjenestesektoren tilknyttet olje- og gassutvinning og i bygg- og anleggsvirksomheten.

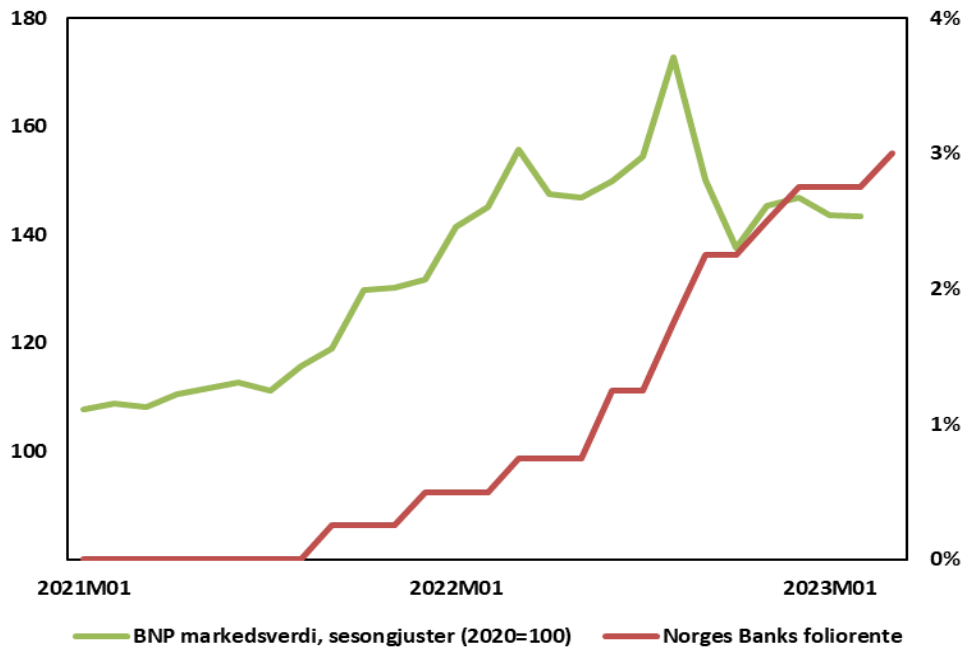
Den høye aktiviteten i økonomien har gitt stort behov for arbeidskraft og lav arbeidsledighet. Den norske arbeidsledigheten var i løpet av 2022 på det laveste nivået vi har opplevd siden før finanskrisen i 2008. Siden mai 2022 har arbeidsledigheten imidlertid økt noe, og er i dag på 3,6 pst., 0,4 pst. høyere enn hva den var for et år siden. På tross av relativt høy lønnsvekst i 2022 medførte den generelle prisstigningen at mange opplevde negativ reallønnsvekst og fikk redusert sin kjøpekraft. Undersøkelser viser at flere nordmenn nå opplever utfordringer med sin privatøkonomi og at fire av ti har gjort innstramninger i matbudsjettet. Med gjenåpning av grensehandelen og restaurantmarkedet, samt andre faktorer som også påvirker kjøttsalget, er det vanskelig å isolere effekten av økte priser og redusert kjøpekraft på salget. Det er imidlertid naturlig å anta at økte priser vil påvirke det totale salget negativt og påvirke handlemønsteret. Undersøkelser viser at flere nordmenn nå opplever utfordringer med sin privatøkonomi og at fire av ti har gjort innstramninger i matbudsjettet.

Norsk konkurransekraft og kjøpekraft i internasjonale markeder påvirkes av kronekursen. Målt mot valutaen til viktige handelspartnere som f.eks. EU har kronen svekket seg betydelig og har tidvis vært på et rekordlavt nivå for dette tiåret. Dette gjør det dyrt å importere varer til Norge, samtidig som det øker verdien av eksporten vår. For landbruket bidrar det til et økt kostnadsnivå som følge av dyrere importerte innsatsfaktorer, samtidig som det styrker konkurransekraften til norske produkter som konkurrerer med importprodukter på det norske markedet. Sist Norge opplevde en så stor og rask svekkelse av den norske kronen var under

finanskrisen i 2008. I etterkant av finanskrisen styrket den norske kronene seg mot euroen i en femårsperiode.

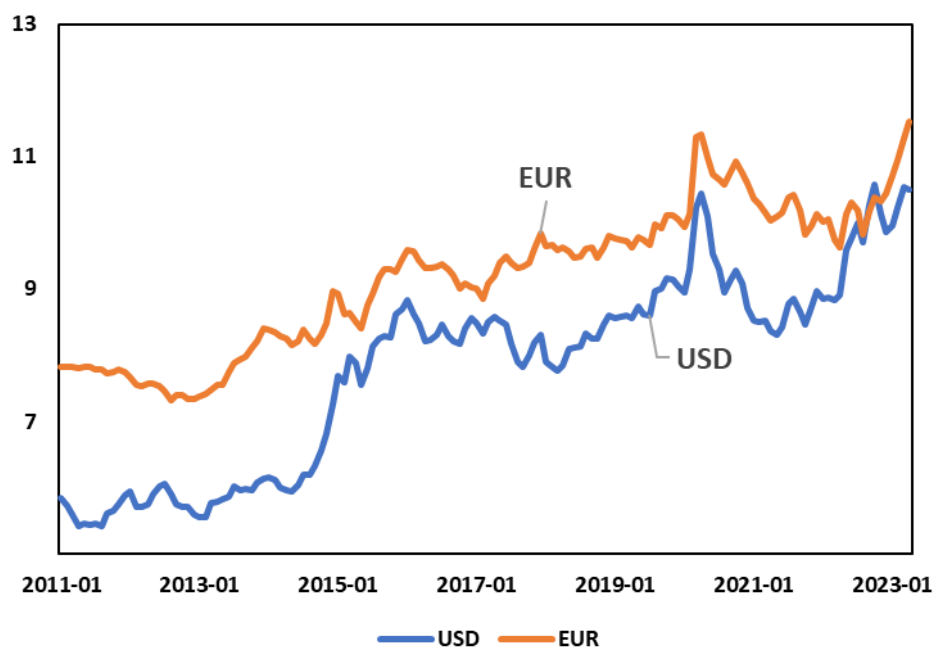
Figur 1 – BNP og styringsrente

Sesongjustert brutto nasjonalprodukt og konsumprisindeks, 2021 – feb. 2023, kilde: SSB og Norges Bank

Figur 2 – Utviklingen i kronekursen

EUR/NOK og USD/NOK, 2011 – apr. 2023, kilde: Norges Bank

3.2 Befolkningsvekst

Kjøtt- og eggkonsumet per person i Norge er relativt stabilt, men trenden er at konsumet av rødt kjøtt er noe fallende. Mat er helt nødvendig og konsumet påvirkes i mindre grad enn mange andre kjøpsbeslutninger av *normale* endringer i disponibel inntekt og pris. Relativt stabilt konsum og lav priselastisitet gjør befolkningsveksten til en av de mest sentrale parameterne når totalkonsumet skal estimeres på kort og mellomlang sikt. I løpet av 2022 økte den norske befolkningen til 5 488 984 mennesker, opp 63 714 fra året før. Befolkningsveksten var i 2022 betydelig høyere enn de foregående årene, noe som i stor grad skyldes pandemien og krigen i Ukraina. Fødselsoverskudd var i 2022 på 5 706 personer, noe som er rekordlavt for de siste 60 årene. Nettoinnvandringen var på sin side på nærmere 60 000, noe som var rekordhøyt for den samme perioden. Målt i femårsintervaller, er det i dag flest nordmenn som er mellom 30-34 år og mellom 50-54, og befolkningen blir stadig eldre. Innen 2060 vil i underkant av 25 pst. av Norges befolkning være 70 år eller eldre. I dag er bare 13 prosent over 70 år. I tiden fremover ventes fødselsoverskuddet å være fallende og før 2050 forventes det at det årlig dør flere personer i Norge enn det fødes. Innvandring vil imidlertid bidra til å holde befolkningsveksten positiv i Norge.

I juli 2022 la Statistisk Sentralbyrå frem tre ulike scenario for utviklingen i folketallet frem mot år 2100. Hovedalternativet viser en befolkningsvekst gjennom århundret fra dagens 5,5 mill. til 6,2 mill. i 2100, og en økning i befolkningen på i underkant av 40 000 i 2023.

3.3 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden er definert som hvor stor andel norskproduserte matvarer utgjør av matvareforbruket, regnet på energibasis. Selvforsyningsgraden påvirkes av flere forhold, hvor både markedsmessige og naturlige svingninger i norsk produksjon gjør seg gjeldende. Endringer i klimatiske forhold, priser, kvalitetskrav, landbrukspolitiske virkemidler, handelspolitiske forhold, forbrukerpreferanser mm. påvirker alle hvor stor del av maten vår som produseres i Norge. Selvforsyningsgraden tar ikke hensyn til muligheten til å legge om produksjon og forbruk, og gir derfor kun et bilde av dagens selvforsyningsgrad, ikke selvforsyneevnen. En krisesituasjon vil ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av redusert tilgang på maskiner, redskap, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler. I 2021 var selvforsyningsgraden 46 pst. ifølge NIBIO. I 2017 var selvforsyningsgraden 50 pst. Om man i utregningen tar hensyn til at en del av fôret importeres, og trekker fra dette, er den norske selvforsyningsgraden 40 pst. Norsk matproduksjon er også avhengig av andre innsatsfaktorer fra utlandet enn importerte råvarer til kraftfôrproduksjon. Koronapandemien og krigen i Ukraina har tydelig vist Norges avhengighet av importerte råvarer og arbeidskraft, og hvordan hendelser i det internasjonale markedet får konsekvenser også for matvaremarkedet i Norge og det norske landbruket. Regjeringen har som et av sine mål for landbruket at selvforsyningsgraden skal økes til 50 pst., korrigert for import av fôrvarer.

3.4 Import, rammevilkår for import og grensehandel

Jordbruket i Norge er sterkt preget av landets geografi og klima. Et generelt høyt kostnadsnivå og høye krav til kvalitet bidrar også til å gjøre det utfordrende å konkurrere på pris med utenlandske produsenter. Sammen med offentlig næringsstøtte og markedsreguleringen,

bidrar importvernet til å opprettholde norsk produksjon av landbruksprodukter og de positive ringvirkningene dette medfører. En gradvis svekkelse av importvernet over tid har bidratt til at jordbruket i økende grad møter konkurranse fra internasjonale produsenter. Importvernet og konkurransesituasjonen setter tidvis klare begrensninger for pris- og produksjonsvekst i det norske jordbruket. For husdyrproduksjonen har tollvernet lenge vært svakest for egg og eggprodukter, helslakt av storfe og gris, samt enkelte stykningsdeler som bl.a. sideflesk. En eksplosiv prisvekst internasjonalt for egg har gjort at dagens tollvern for egg er betydelig sterkere enn hva det normalt er. Hurdalsplattformen stadfester at importvernet skal sikres og at det skal sørges for at det ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

Tollbehandlingen av importert kjøtt og egg kan kategoriseres i fire hovedgrupper; import til full toll, redusert toll gjennom handelsavtaler, administrativt nedsatt toll og grensehandel. I tillegg opplever norske bønder og næringsmiddelindustri et press gjennom import av bearbejdede produkter. Svakt tollvern og underfinansiering av RÅK-ordningen (råvarepriskompensasjon) begrenser i perioder muligheten for økt prisuttak i markedet og omfanget av norsk husdyrproduksjon. Svekkelse av kronen mot euroen har lenge bidratt til å begrense svekkelsen av importvernet. I jordbruksavtalene fremforhandlet i 2022 ble det avtalt at tilskuddet til RÅK-ordningen skal økes med 49 millioner kroner fra 2023.

3.4.1 Import til full toll

Gjennom pandemien falt grensehandelen bort og flere mennesker var til enhver tid i Norge, noe som medførte at norsk produksjon av kjøtt og egg ikke var tilstrekkelig for å møte etterspørselen. Det ble derfor i lengre perioder åpnet opp for import. Norske bedrifter som importerer utenfor importkvotene i handelsavtaler importerer i stor grad kjøtt og egg fra EU. Gjenåpningen av samfunnet og høy prisvekst i EU har betydelig redusert importen i 2023. En svekkelse av kronen siden forrige fastsettelse av PGE har også bidratt til å styrke importvernet og begrense importen.

For storfe er det fortsatt høye priser internasjonalt, men prisene har falt noe siden forrige gang tollvernet ble vurdert i forbindelse med fastsettelse av PGE. Det er betydelige lager av storfe i viktige produsentland i EU. Dette gjelder for hele slakt, men også for stykningsdeler og sortering. En svak norsk krone bidrar til å opprettholde importvernet, men på et svakere nivå enn hva vi opplevde tidlig i 2022. Ved inngangen til 2023 var det et betydelig reguleringslager for storfe som gjør at det heller ikke er behov for import.

For gris har prisene i EU økt siden forrige fastsettelse av PGE i siste kvartal av 2022. Prisen har økt for hele slakt, sorteringer og for de fleste stykningsdelene, noe som isolert sett bidrar til å styrke tollvernet. En svekkelse av kronen mot euroen det siste halvåret trekker også i samme retning. Med unntak av filet og sideflesk gir importvernet relativt god beskyttelse for gris.

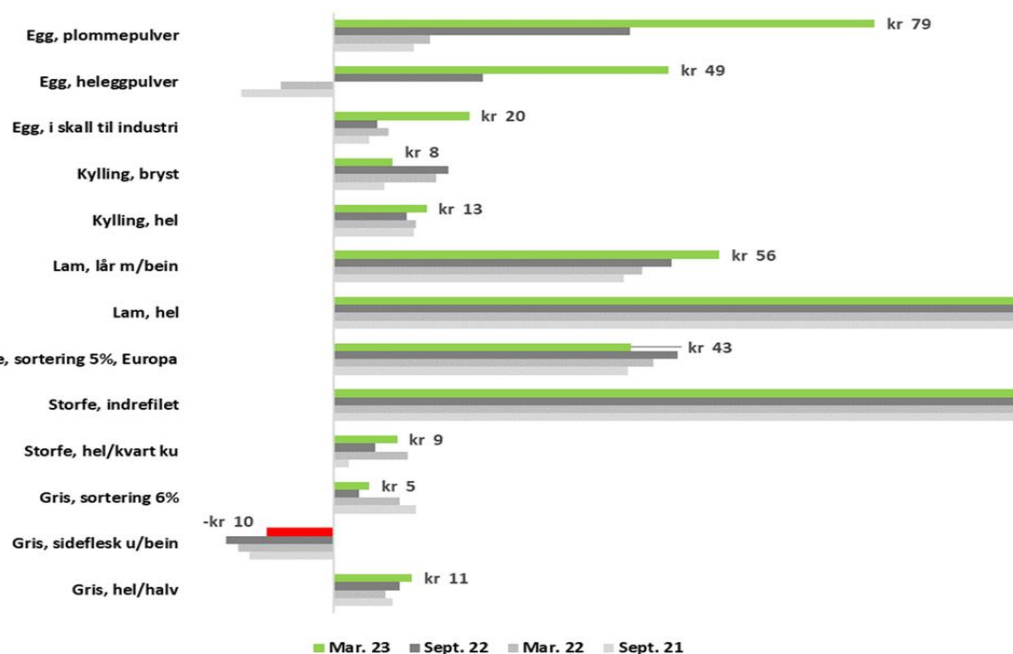
Det har vært en relativt flat prisutvikling for lam internasjonalt det siste halvår, og prisene ligger på et høyt nivå. Høye priser, svak krone og prosenttoll for hele lam gjør at det generelt er et sterkt importvern for lam.

Egg- og eggprodukter har etter pandemien, salmonella hos høner og krigsutbruddet i Ukraina, hatt en eksplosiv prisvekst i EU på grunn av redusert eggproduksjon. Eggprisene i våre naboland er tilnærmet på norsk nivå. Dette har, sammen med en svak kronekurs, bidratt til å

styrke importvernet for egg betydelig. Det er i dag et godt tollvern for egg og eggprodukter, men det er verdt å merke seg at importvernet frem til den store prisveksten i EU har vært fraværende for enkelte eggprodukter.

Figur 3 – Tollvernet

Tollvernet målt som forskjell mellom importkostnad og norske priser for utvalgte produkter

3.4.2 Redusert toll gjennom handelsavtaler

WTO

WTO-avtalen setter den ytre rammen for internasjonal handel mellom de 164 medlemslandene. Dette innebærer at avtalen også setter rammen for det norske importvernet. Norge har gjennom WTO bundet seg til en øvre grense for hvor høy importtoll som kan ilegges ulike varer, men forbeholdt seg retten til å velge prosentvis eller spesifikk toll for en rekke landbruksvarer. De bundne tollsatsene varierer mellom ulike varer og varegrupper, men ikke mellom import fra ulike handelspartnere, da likebehandlingsprinsippet er en av WTO-avtalens bærebjelker. Norge har også bundet seg til ulike importkvoter med redusert eller ingen toll som medlemslandene i WTO kan benytte. WTO-sikkerhetsmekanismene åpner likevel for å fravike de øvre tollsatsene og innføre beskyttelsestiltak i tilfeller der det skjer en plutselig og stor økning i importen av en landbruksvare.

Alle avgjørelser i WTO tas ved enstemmighet av de 164 medlemslandene. Dette, og at forhandlingene omfatter over 20 handelsrelaterte temaer, har bidratt til at den siste forhandlingsrunden (Doha-runden) har pågått siden 2001 uten at man har klart å slutføre forhandlingene. Den 12. ministerkonferansen ble gjennomført i Genève i juni 2022.

EØS-avtalen

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994. Avtalen innlemmet Norge i EUs «indre marked» med fri flyt av varer, tjenester, personer og kapital, forutsatt en del felles regelverk og standarder,

herunder felles regelverk for sanitære, fytosanitære og tekniske tiltak. Norge er imidlertid ikke en del av EUs tollunion, og har derfor ikke felles handelspolitikk (f.eks. tollsatser) overfor tredjeland. Jordbruksvarer og sjømat omfattes ikke av avtalens regler for «det indre marked» og er ikke en del av den frie vareflyten. Handelen med enkelte jordbruksvarer er imidlertid en del av avtalen gjennom protokoll 3 og artikkel 19.

Protokoll 3 i EØS-avtalen

Protokoll 3 i EØS-avtalen omfatter handel med RÅK-varer (bearbeidede landbruksvarer med råvarepriskompensasjon), og er utformet med mål om å konkurranseutsette industriledet, samtidig som primærprodusentene skjermes. Dette gjøres ved at bestemte råvarer i de bearbeidede landbruksproduktene ilegges toll ved import til Norge. Tollens størrelse bestemmes ut ifra andelen tollberettiget råvare i ferdigproduktet. I tillegg får råvarer i norskproduserte bearbeidede produkter et RÅK-tilskudd, en råvarepriskompensasjon, for å utjevne råvareprisforskjellen mellom Norge og EU. Norges høye konstansnivå og ulikheter i kvalitet og sortiment gjør likevel at importen av RÅK-varer til Norge stadig øker. Midlene som myndighetene bruker til prisutjevning gjennom RÅK-ordningen rekker i dag kun til å styrke konkurransekraften til et begrenset antall produkter, mens andre produkter blir utkonkurrert på pris av importprodukter.

Artikkel 19 i EØS-avtalen

Artikkel 19 etablerer en rekke tollkvoter med redusert eller ingen toll, samt gjensidig tollfritak eller redusert toll på ulike basis landbruksprodukter. Handelsbetingelsene for landbruksprodukter skal gjennomgå med jevne mellomrom, i teorien hvert andre år. Siste avtale trådte i kraft 1. oktober 2018 og var fullt ut gjeldende fra 1. januar 2019. I avtalen ble kvoten for storfekjøtt økt til 2 500 tonn, en ribbekvote ble etablert som åpner for import av 300 tonn ribbe i desember med en toll på 15 kroner per kilo og kvotene for kylling, skinke, pølser og andebryst ble økt noe. Totalt ble importkvotene for kjøttprodukter økt med 2 550 tonn. Det er ikke gitt konsesjoner til EU for handel med kjøtt av sau eller lam. For ost ble den tollfrie kvoten økt med 1 200 tonn til 8 400 tonn, der 700 og 500 tonn av økningen skal fordeles etter henholdsvis auksjon og lisensiering. Kvotene for salat og potteplanter ble også økt.

Holdbarhetsmerking av egg

Holdbarhetsmerking av eggkartonger har tidligere vært en del av EUs markedsregelverk, som er utenfor EØS-avtalen og derfor ikke gjelder Norge. Fra desember 2022 ble bestemmelsen om holdbarhetsmerking av egg flyttet inn i hygieneregelverket, et regelverk som også gjelder EFTA-landene. Bakgrunnen for denne endringen er utfordringen man i enkelte EU-land har med salmonellaforekomst som følge av en sentralisert produksjon og manglene sammenhengende kjøling fra gård til forbruker. I Norge har vi en i stor grad desentralisert produksjon og et forskriftsfestet krav om ubrutt kjølekjede fra egget legges og helt frem til forbruker. Hvis endringen blir implementert innebærer det i praksis at egg får redusert sin holdbarhet fra 35 til 28 dager. Dette vil medføre at egg må hentes fra gård til pakkeri to ganger i uken fremfor en, noe som vil øke transportkostnadene betydelige. God helsestatus for norske høner og ubrutt kjølekjeder gjør en slik endring unødvendig og kun kostnadsdrivende. Norske myndigheter har derfor bedt EU om en nasjonal tilpasning som gjør at man kan opprettholde dagens praksis.

GSP

I tillegg til WTO, EØS og bilaterale frihandelsavtaler gir Norge tollpreferanser gjennom den norske GSP-ordningen (General System of Preference). OECDs utviklingskomité har utviklet en liste (DAC-listen) som deler land som mottar offisiell bistand inn i grupper ut fra deres økonomiske situasjon. I utgangspunktet omfatter GSP-ordningen alle land på DAC-listen, men land tas ut av GSP-ordningen hvis landet inngår en frihandelsavtale med Norge. Basert på grupperingen av DAC-listen og endringene i den, gir Norge GSP-landene ulike ensidige tollpreferanser. GSP-ordningen innebærer at varer fra utviklingsland ilegges lavere toll, enten generelt eller gjennom kvoter. De fattigste landene, samt noen lavinntektsland, har tollfrihet for alle varer solgt til Norge. F.o.m. juli 2022 ble Uruguay tatt ut av GSP-ordningen. En stor andel av storfekjøttet som er importert gjennom tollkvoten for GSP-land har historisk kommer fra Uruguay.

Bilaterale handelsavtaler

På tross av likebehandlingsprinsippet åpner WTO-avtalen for at medlemmene kan inngå handelsavtaler hvor partene gir hverandre eksklusive preferanser, så lenge en stor nok andel av handelen liberaliseres. Utfordringen med å enstemmig enes i WTO har ført til at mange land inngår handelsavtaler seg imellom. Dette gjelder også Norge og EFTA, som aktivt arbeider for å framforhandle nye handelsavtaler og reforhandle de eksisterende. Norge har gjennom EFTA-samarbeidet inngått 30 bilaterale frihandelsavtaler med til sammen 41 land. Av disse er avtalene er avtalene med Den sørafrikanske tollunionen, Mercosur², Storbritannia og avtalen med de andre EFTA-landene særlig relevant for handel med kjøtt og egg. Det er i dag pågående forhandlinger med India, Kina, Malaysia, Moldova og Vietnam. Hurdalsplattformen stadfester at det skal legges til rette for nye handelsavtaler hvor man ivaretar norske interesser, herunder norske landbruksinteresser. Hurdalsplattformen stadfester også at man skal sikre at tollvernet ikke svekkes når man inngår nye handelsavtaler.

Tabell 1 – Importkvoter for landbruksvarer

Oversikt over de mest relevante importkvotene for kjøtt- og eggmarkedet

	WTO	EU	ISLAND	SACU	GSP/MERC OSUR	UK	TOTALT
Storfe	1 084	2 500		4 756	665		9 005
Svin	1 381	900				150	2 431
Småfe	206		600	530			1 336
Kylling	221	950			300	158	1 629
Egg	1 295	290				48	1 633

I tillegg til importkvotene vist over finnes det noen mindre importkvoter for bearbejdede kjøttprodukter, svinelever og kjøtt slaktet med bakgrunn i religiøse tradisjoner. Kvoten forbeholdt halalslaktet kjøtt ble med virkning fra 1. mai økt fra 30 tonn til 150 tonn årlig. Norge

² Gjenstand for teknisk og juridisk gjennomgang og har ikke tredd i kraft

importerer også om lag 700 tonn spekk årlig. Ikke alle kvotene blir fullt utnyttet hvert år. Dette skyldes både markedssituasjonen i Norge og i opprinnelseslandet, samt forbrukerpreferanser.

3.4.3 Administrativt nedsatt toll

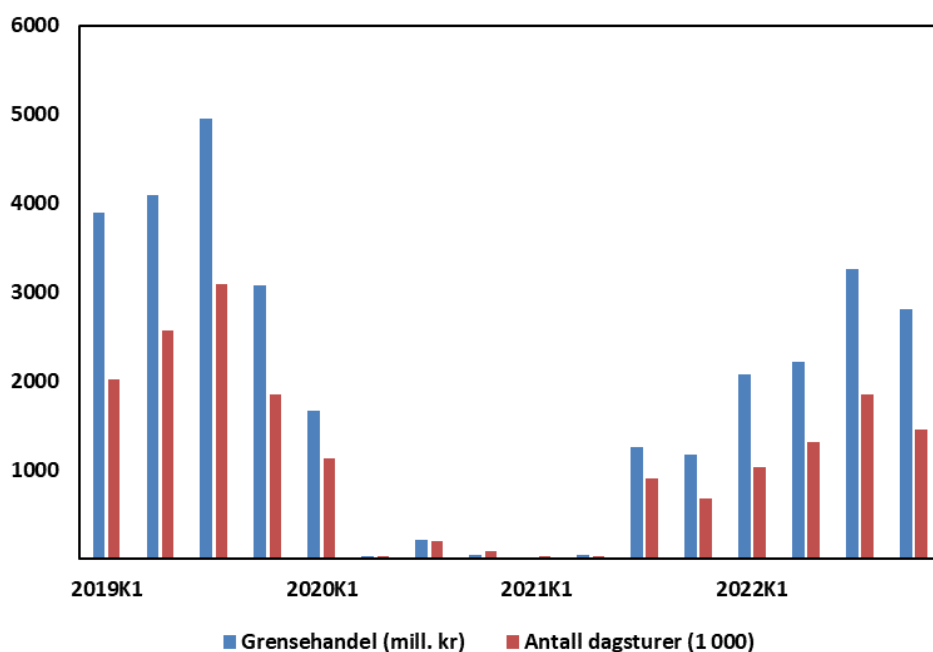
I perioder hvor innenlands produksjon ikke dekker etterspørselen og importkvotene i stor grad er utnyttet, kan tollsatsen administrativt settes ned for en avgrenset periode. Administrativt nedsatt toll bidrar til at økt etterspørsel i Norge raskt kan møtes uten at en midlertidig endring presser fram en norsk produksjon som er så stor at man ikke får avsetning for den i fremtiden. Nortura og andre aktører kan anmode om tollnedsettelse, men det er Landbruksdirektoratet som avgjør om anmodningen tas til følge etter en vurdering i hvert enkelt tilfelle. I første kvartal av 2023 har det ikke vært behov for import til administrativt nedsatt toll, med unntak av for spekk/svinefett hvor tollen er redusert fra 13. april og frem til utgangen av august.

3.4.4 Grensehandel

Kjøtt- og egg kjøpt på handleturer til utlandet utgjør en betydelig andel av det norske konsumet. Det er usikkerhet rundt anslagene, men det estimeres at grensehandelen står for om lag 6 pst. av det totale engrosforbruket av kjøtt i Norge. Dette tilsvarer nærmere fire kilo per person årlig. I perioder under pandemien var grensen stengt og grensehandelen fraværende. Grensehandelen begynte å ta seg opp igjen i tredje kvartal 2021 og økte betydelig gjennom 2022. Tallene for 2022 var lavere enn hva man opplevde før pandemien, men Totalmarked forventer at grensehandelen i 2023 vil nærme seg nivåene før pandemien. I 2022 gjennomførte nordmenn over 5,5 millioner dagsturer og grensehandlet for over 10 mrd. kroner. Tall fra DNB viser at syv av ti kroner nordmenn bruker på grensehandel er innenfor kategorien mat og drikke. Basert på veksten i innenlands salg av kjøtt under pandemien, juster for andre effekter av pandemien, viser Totalmarkeds prognoser at grensehandelen utgjør 6-7 pst. av det norske kjøttforbruket, noe som stemmer godt med de 20 mill. kilo kjøtt NIBIO anslår for grensehandelen. Grensehandelen skjer i all hovedsak i Sverige, hvor Strømstad står for rundt 50 pst. av salget.

Figur 4 – Grensehandel

Antall dagsturer og verdi for grensehandelen, 2019-2022, kilde: SSB

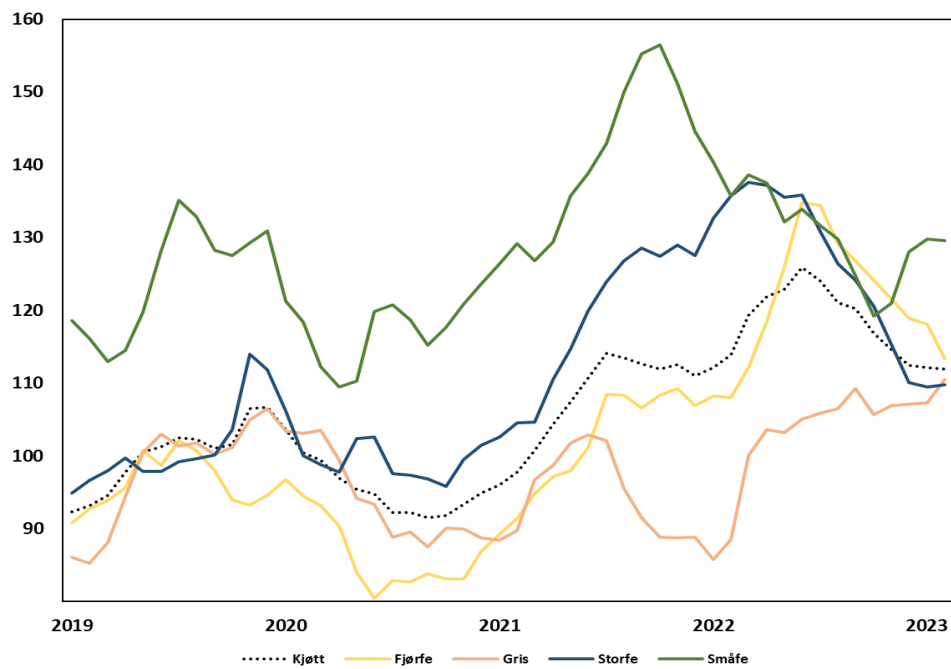

3.5 Det internasjonale markedet for kjøtt og egg

Norske engrospriser på kjøtt og egg påvirkes ikke direkte av den internasjonale handelen med kjøtt og egg, men indirekte gjennom at konkurransebildet og den underliggende prisveksten hensyntas når de norske prisene settes. Det er begrenset tilgang på øyeblikksinformasjon om den totale globale handelen med kjøtt og egg, men bl.a. FNs organisasjon for ernæring og landbruk, FAO, publiserer med jevne mellomrom markedsrapporter, sist en rapport som beskriver markedet t.o.m. september 2022. FAO publiseres også relativt oppdatert statistikk over prisutviklingen. Det overordnede bilde for 2022 er at den internasjonale kjøttprisindeksen nådde et historisk toppnivå i juni pga. begrenset produksjon som følge av økte kostnader, sykdom og ekstremvær. Den siste delen av 2022 falt prisindeksen betydelig. Det estimeres at den globale produksjonen av kjøtt kun hadde en moderat vekst i 2022 av de samme grunnene. Det totale handelen med kjøtt falt trolig for året sett under ett som følge av de økonomiske utfordringene man har opplevd rundt om i verden. Handelen ble særlig påvirket av lavere import av gris i Kina. Sammenlignet med indeksen for korn, melkeprodukter og samleindeksen for mat har prisutviklingen for kjøtt vært mindre ekstrem de siste årene, både veksten frem til sommeren 2022 og fallet etter.

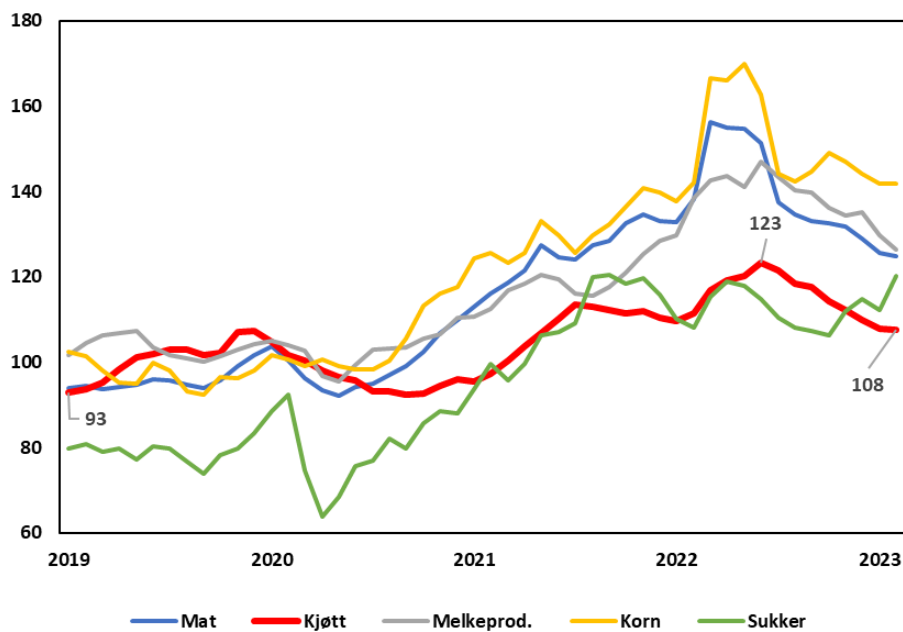
Figur 5 – Internasjonale priser for kjøtt

FAOs kjøttprisindekser, 2019 – feb. 2023, kilde: FAO

Figur 6 – Internasjonale matvarepriser

FAOs matvareprisindekser, 2019 – feb. 2023, kilde: FAO

3.5.1 Global produksjon og handel

Storfe

Global storfeproduksjon er av FAO estimert til 73,9 mill. tonn i 2022, opp 1,4 pst. fra 2021. Produksjonen er forventet å ha økt i Brasil, Kina, India og Argentina, mens det har vært et fall i produksjonen i bl.a. EU og New Zealand. Redusert bestand som følge av svak lønnsomhet gjennom økte kostnader, og bærekraftkrav forventes å ha redusert produksjonen i EU med 0,6 pst. Munn og klovsyke og klumphudsykdom er utbredt i en del asiatiske land, og har der begrenset produksjonen. Samlet eksport av storfe estimeres til 12,7 mill. tonn i 2022, opp 5,2 pst. fra 2021. Veksten skyldes i hovedsak reversering av den svake utviklingen Brasil opplevde i 2021, samt økt eksport fra bl.a. India, USA og EU. Kina og Egypt er forventet å ha økt sin import, i tillegg til at det forventes at Indonesia økte sin import som følge av utfordringer med sykdom.

Gris

Global produksjon av gris er estimert til å ha vært 124,6 mill. tonn i 2022, opp 1,8 pst. fra året før. Økning er i hovedsak drevet frem av økt produksjon i Kina, som nå står for 46 pst. av den totale produksjonen av gris. Hvor godt man håndterer afrikansk svinepest vil trolig blir svært avgjørende for den globale produksjonen fremover. Vietnam, Myanmar og Russland virker å ha fått god kontroll på sykdommen, mens den fortsatt påvirker produksjonen negativt i bl.a. EU, Thailand og Filipinene. Produksjonen er i EU forventet å ha falt 5 pst. det siste året som følge av lavere forventet eksport til Kina, økte kostnader og sykdomsutbrudd.

Global handel med gris er estimert til 11,3 mill. tonn i 2022, ned 11,3 pst. fra 2021. Fallet skyldes i hovedsak en 45 pst. estimert nedgang i importen til Kina. Importen er også forventet å ha falt i Vietnam, Canada og Chile.

Småfe

Global småfekjøttproduksjon for 2022 er estimert til 16,5 mill. tonn, opp 0,9 pst. fra 2021. Veksten er i hovedsak drevet av økt produksjon i Tyrkia, Kina, Storbritannia og New Zealand. Total småfeeksport er prognosert til 1,1 mill. tonn i 2022, opp 1,2 pst. fra 2021. Kinas import estimeres å ha falt, men de står fortsatt for 1/3 av den globale småfeimporten. Den forventede nedgangen i den kinesiske importen veies opp av økt import i bl.a. EU og Midtøsten. Økt import i EU skyldes redusert egen produksjon på tross av stabil etterspørsel. Store deler av den økte importen produseres i Australia og Storbritannia.

Egg

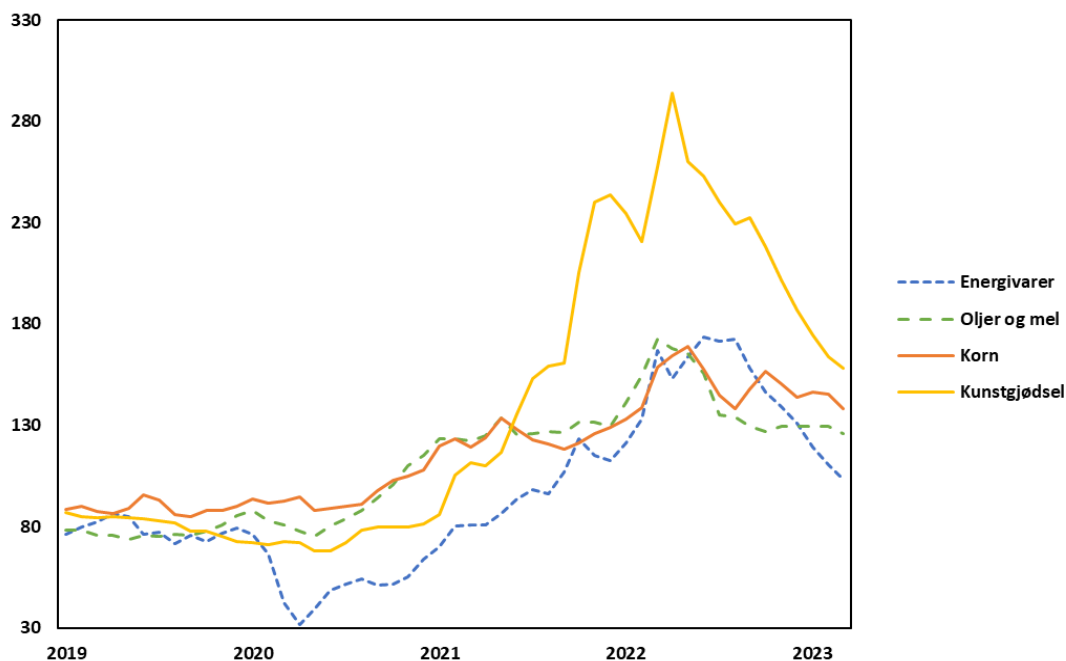
Grunnet begrenset holdbarhet, utfordringer med frakt og høy nasjonal markedsdekning er egg, sammenlignet med kjøtt, relativt lite handlet på tvers av landegrenser. Internasjonale priser på egg har nådd rekordhøye nivåer gjennom 2022 og inn i 2023. Sammenlignet med FAOs globale matprisindeks, har prisen på egg fortsatt å øke når andre matvarer har falt i pris siste del av 2022 og inn i 2023. Økte førkostnader, reduserte produksjon som følge av fugleinfluenza, fortsatt påvirkning på produksjon og logistikk fra Covid-19, og kostnadsdrivende regulering har bidratt til å presse prisen opp. Utfordrende økonomi og høy inflasjon har også gjort at konsumenter har vridd forbruket sitt til fordel for billigere proteiner som bl.a. egg.

3.5.2 Internasjonale priser på innsatsfaktorer

De siste årene har det vært flere hendelser som har gitt tilbuds- og etterspørselssjokk for en rekke råvarer. Covid-19 ga både utfordringer for ulike produksjonen, innenfor fraktnæringen og som følge av de økonomiske konsekvensene av smittevernstiltakene. Krigen i Ukraina og frykt for en kald vinter gjorde at prisen på gass skjøt i været og dro med seg prisen på andre energivarer opp. Sist i rekken har den høye generelle prisveksten gjort at sentralbankene rundt om i verden har måtte «dra i bremsen» for pengepolitikken, noe som har økt kapitalkostnadene, redusert kjøpekraften og svekket investeringsviljen. Den norske bonden har de siste årene stått overfor et stort kostnadshopp; økt pris på innsatsfaktorer i produksjonen, dyrere finansiering og økte kostnader til annen drift og vedlikehold. Internasjonalt nådde man toppen for prisene rundt sommeren 2022. Prisen på energivarer, kunstgjødsel og fôrvarer har siden dette falt, men er fortsatt på et høyt nivå sammenlignet med nivåene før 2021. Det er vanskelig å spå fremtidig utvikling i disse prisene som i stor grad påvirkes av internasjonale forhold, men pengepolitikken som føres og de økonomiske utsiktene tilsier at prisgaloppen kanskje er tilbakelagt og at prisene vil stabilisere seg på et mer normalt nivå fremover.

Figur 7 – Internasjonale priser på viktige innsatsfaktorer

Verdensbankens råvareprisindekser, 2019 – mar. 2023, kilde: Verdensbanken

3.5.3 Framtidsutsikter for verdensmarkedet for kjøtt

EU publiserer årlig en utsiktsstudie for landbruket med en horisont på ti år. Den siste rapporten ble utgitt i desember 2022 og ser på fremtidsutsiktene for landbruket frem til 2032. I rapporten fremheves det at den er skrevet i en tid med mye usikkerhet og omveltninger i det internasjonale markedet. EU forventer en nedgang i deres dyretall for både storfe, gris og småfe, noe som igjen vil redusere etterspørselen etter fôrprodukter. Et skifte mot mer grovfôrbasert produksjon av melk og kjøtt bidrar også til dette. Det er forventet at globalt

kjøttkonsum vil fortsette å øke, drevet frem av økt levestandard og befolkningsvekst. I EU forventer man imidlertid redusert konsum av storfe og gris på grunn av endret kosthold og økt fokus på bærekraft. I EU forventer man at konsumet av storfe skal falle med 0,8 kg (-7,8 pst.) per capita innen 2032. For gris forventes det en reduksjon i konsum per capita på 1,3 kg (-0,4 pst. årlig) i samme periode. Forbruket av småfe per capita forventes å holde seg uendret.

4. Det norsk kjøtt- og eggmarkedet

I det norske kjøttmarkedet har det som for resten av økonomien vært store svingninger de siste årene. Pandemien ga betydelig økt innenlands salg av kjøtt som følge av mindre reising, redusert grensehandel og flere middager hjemme. Gjenåpningen ga redusert etterspørsel, samtidig som stor prisvekst og økte renter ga mange redusert kjøpekraft. Krigen i Ukraina og sanksjoner mot Russland har truffet kostnadssiden til norske bønder hardt; internasjonale priser på kunstgjødsel, energivarer og fôr har nådd rekordhøye nivåer i perioden vi har bak oss. For å sikre økonomien til norske husdyrprodusenter har engrosprisene på kjøtt og egg blitt økt mye de siste to årene, noe som igjen har bidratt til økte priser videre i verdikjeden. Priskrig i dagligvaremarkedet har imidlertid redusert effektene av prisveksten noe ut til konsumentene.

På tross av at mange andre egenskaper verdsettes når vi handler, er smak og pris de viktigste faktorene som påvirker kjøpsbeslutningene våre når vi handler kjøtt. Effekten økte priser har på engrossalget er relevant for prissettingen, men salgsveksten under pandemien, gjenåpningen av grensehandelen, prisvekst på andre produkter og redusert kjøpekraft gjør det utfordrende å isolere effekten av økte kjøttpriser på salget. Videre i kapitlet gir vi et overordnet bilde av det norske kjøtt- og eggforbruket og -salget, samtidig som vi peker på noen trender og utviklingstrekk vi mener er gjeldende.

4.1 Norske spisevaner og utviklingstrekk

4.1.1 Kjøttforbruk

Engrostill viser mengden kjøtt solgt til nedskjæring i Norge, inkludert import, og gir ikke et fullt bilde av hva som faktisk spises. For å beregne mengden kjøtt vi spiser er kostholdsundersøkelser det mest presise verktøyet vi har. Norkost 3 ble gjennomført for ti år siden, og er den siste kostholdsundersøkelsen av det omfanget som er gjennomført i Norge. Norkost 4 er nå under arbeid og vil trolig publiseres innen få år. I mangel av nyere kostholdsundersøkelser brukes *beregnet reelt forbruk* som estimat på faktisk konsum. Tallet beregnes på bakgrunn av spiselig andel for de ulike dyreslagene og engrostill.

I takt med økt levestandard økte engrosforbruket av kjøtt og egg økte betydelig fra 60-tallet og frem til rundt 2010. Siden 2010 har mengden kjøtt som omsettes vært relativt jevn. Sammenlignet med på 90-tallet har engrosforbruket av fjørfe økt betydelig, småfe har falt noe, svin økt og mengden er tilnærmet den samme for storfe og vilt. Grensehandelen av kjøtt økte også frem til rundt 2010, og har med unntak av pandemien årene holdt seg relativt stabil siden. Engrosforbruket av fjørfe er stigende, mens man i noen år har sett en svakt nedadgående trend for rødt kjøtt. I 2020 og 2021 økte imidlertid engrosforbruket for alle de tre kjøttslagene, men dette må sees i lys av den uvanlige koronasituasjonen.

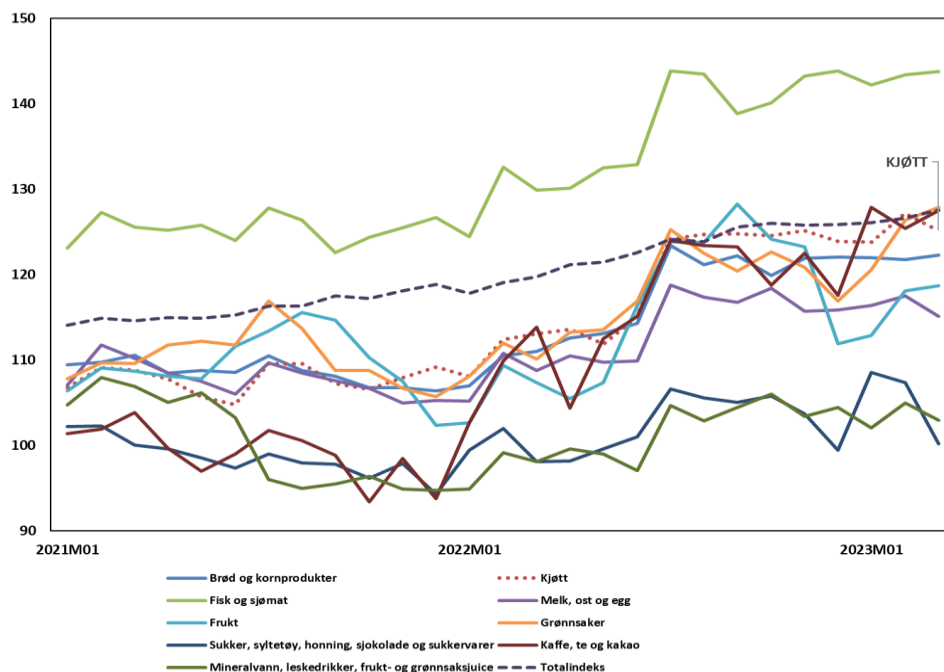
Beregnet reelt forbruk av kjøtt var i 2021 54,9 kg per innbygger. Rødt kjøtt utgjør 76 pst. av forbruket, mens hvitt kjøtt utgjør 22 pst. Hvitt kjøtt har tatt markedsandeler, f.eks. utgjorde det kun 7 pst. av forbruket i 1990. Som for engrosforbruket har trenden for beregnet reelt forbruk vært økt forbruk av fjørfe, mens storfe og svin har hatt en svak nedgang. Også her er pandemiårene unntaket hvor alle de tre kjøttslagene har økt.

4.1.2 Prisvekst og norske matvarepriser

Mat er et nødvendighetsgode, noe vi kjøper hyppig og som utgjør en betydelig utgiftspost i hverdagsøkonomien. I perioder med høy inflasjon og redusert kjøpekraft er det derfor naturlig at matvarepriser, på lik linje med f.eks. strøm, drivstoff og boligpriser, får stor oppmerksomhet hos konsumentene, i media og i samfunnsdebatten generelt. Prisen på norske matvarer har gått betydelig opp det siste året. I løpet av 2022 økte matvareprisene i Norge med nærmere 9 pst., noen prosentpoeng over den generelle prisveksten i landet. Ser man prisutviklingen i et lengre perspektiv har prisveksten for mat lenge vært lavere enn den generelle prisutviklingen, og økningen det siste året har gjort at prisindeksen for kjøtt nå er på om lag samme nivå som totalprisindeksen.

Figur 8 – Prisutvikling på ulike matvarer

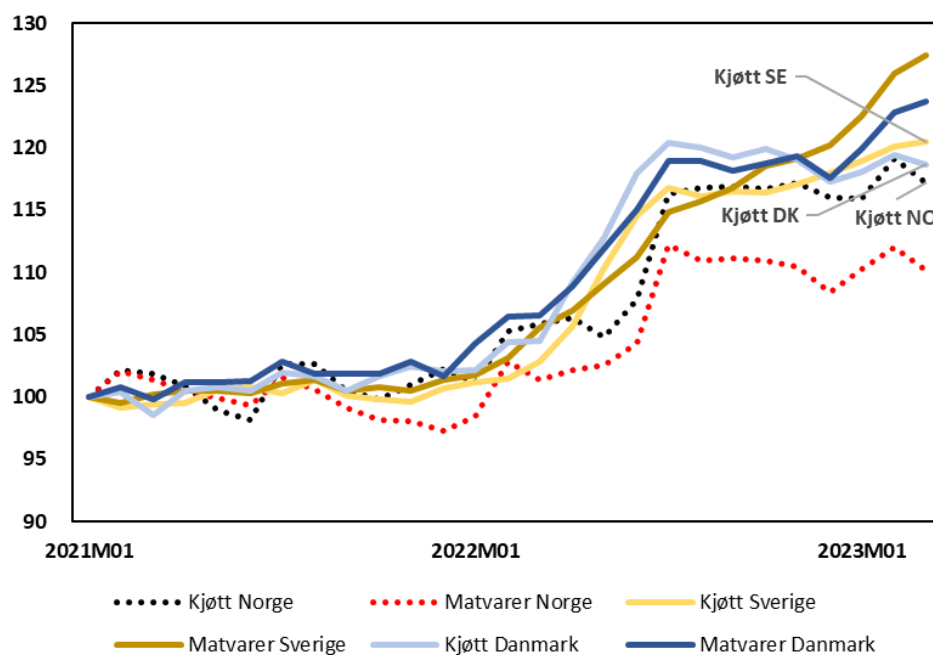
Prisindeks, jan. 2021 – mar. 2023, kilde: SSB

Det økte prispresset det siste året gjelder hele Europa. På lik linje med i Norge har internasjonale forhold bidratt til økte priser på innsatsfaktorene for europeiske bønder. Det norske systemet med dets tollsystem og markedsreguleringen, har sammen med priskrig i dagligvaremarkedet, prisnedskrivning av importerte fôrvarer, strømstøtte og andre tiltak bidratt til å dempe prisveksten i Norge. En mer dynamisk prisdannelse for jordbruksvarer har gjort at kostnadsveksten har slått mer direkte inn i sluttprisen for matvarene i mange andre land. Prisveksten for mat har vært lavere i Norge enn i våre naboland det siste året. Matvareindeksen til SSB har økt med til sammen 10 pst. siden januar 2021, mens kjøtt i samme periode har økt med 17 pst. I Sverige har kjøttprisene økt med 20 pst., mens det i Danmark har vært en prisvekst på 19 pst.

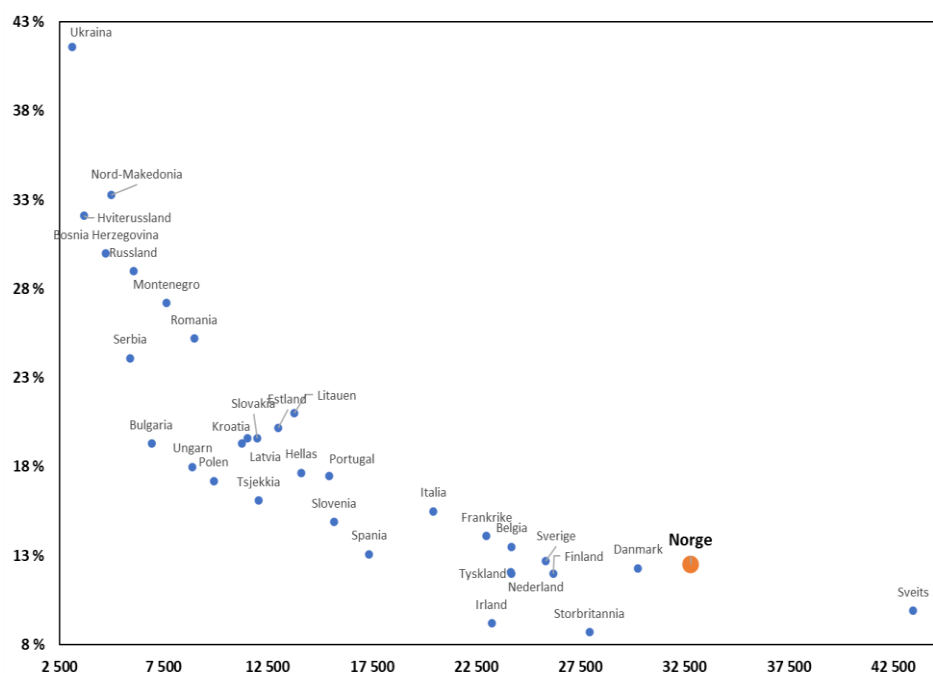
Figur 9 – Prisutvikling på ulike matvarer

Prisindeks, jan. 2021 – mar. 2023, kilde: SSB, SCB, DST

Målt i absolutt verdi er Norge et av de dyreste landene i verden. Kun Sveits, Sør-Korea og Island kan måle seg med Norge hvis man sammenligner kostnaden for en gjennomsnittlig handlekurv. Lønninger og andre priser er imidlertid også høye Norge, noe som innebærer at kjøpekraften er stor. Ser man dette i sammenheng fremkommer det at mat er relativt billig i Norge sammenlignet med i de fleste andre land. I 2021 brukte nordmenn 12,5 pst. av forbruksutgiftene sine på mat, noe som er blant den laveste andelen i verden og om lag tilsvarende som i andre høyt utviklede land som Australia, USA, Sverige og Finland. I andre enden av skalaen finner man de minst utviklede landene hvor opp mot 60 pst. av pengeforbruket går til mat. I Europa bruker landene i Nord-Europa minst andel på mat, mens matutgiftene relativt sett er høyere lenger syd og øst.

Figur 10 – Mat som andel av konsumutgifter og totale utgifter til mat
USD, Europa, 2021

4.1.3 Salgsutvikling

Flere forhold har påvirket salget av kjøtt i 2022 og så langt i år. I første kvartal 2022 ble samfunnet gjenåpnet, men pandemien påvirket grensehandelen, reiseaktiviteten og antall måltider hjemme versus ute gjennom store deler av 2022. I tillegg har vi hatt betydelig inflasjon, også for kjøtt og andre matvarer. Norges Bank har i et forsøk på å dempe inflasjonen hevet styringsrenten, noe som øker boliglånskostnadene til nordmenn. Vi har hatt en markant nedgang i husholdningenes økonomiske trygghet og mange har fått betydelig økt sine levekostnader og redusert sin kjøpekraft. Dette er alle faktorer som trolig har virket bremsende for det innenlandske salget av kjøtt i år sammenlignet med fjoråret. Priskrig i dagligvaremarkedet siste halvår i fjor og inn i 2023 har begrenset prisveksten ut til konsumenten, noe som isolert sett påvirker salget positivt. Tar man hensyn til gjenåpningen av samfunnet og grensehandelen virker de økte engrosprisene for kjøtt å ha vært innenfor rommet for markedsbalansen. Pris har bidratt til å redusere underdekningen for gris og storfe, men for året ser det ut til å være tilnærmet balanse mellom tilførslene og engrossalget. Det er imidlertid stor usikkerhet rundt prisutviklingen i dagligvaremarkedet og engrossalget videre, og det er relativt mindre å gå på når det gjelder muligheten til å opprettholde en god balanse på tross av fallende salg.

Tall for dagligvaresalget per uke 16 i 2023 viser en verdiøkning på 4,6 pst. sammenlignet med samme periode i 2022, mens volumet har falt 3,5 pst.³. Verdien av omsatt mengde rent kjøtt i dagligvaremarkedet har falt for rent kjøtt, bacon og ferske posteier, mens den har økt for andre produktgrupper som kjøttdeig, fersk kylling, pølser og egg. Innenfor de største varegruppene

³ Tallene inkluderer ikke fjørfe.

har salgsvolumet for rent kjøtt falt mest av de store varegruppene (ned 12,2 pst.), etterfulgt av spekemat og bacon (ned 9,1 og 6,3 pst.) og posteier og ferskt kjøttpålegg. Grunnet manglende tall for grensehandelen er det vanskelig å trekke noen presise slutninger, men det er naturlig å tro at bl.a. rent kjøtt og bacon påvirkes ekstra mye av gjenåpnet grensehandel.

Tabell 2 – Dagligvaresalget

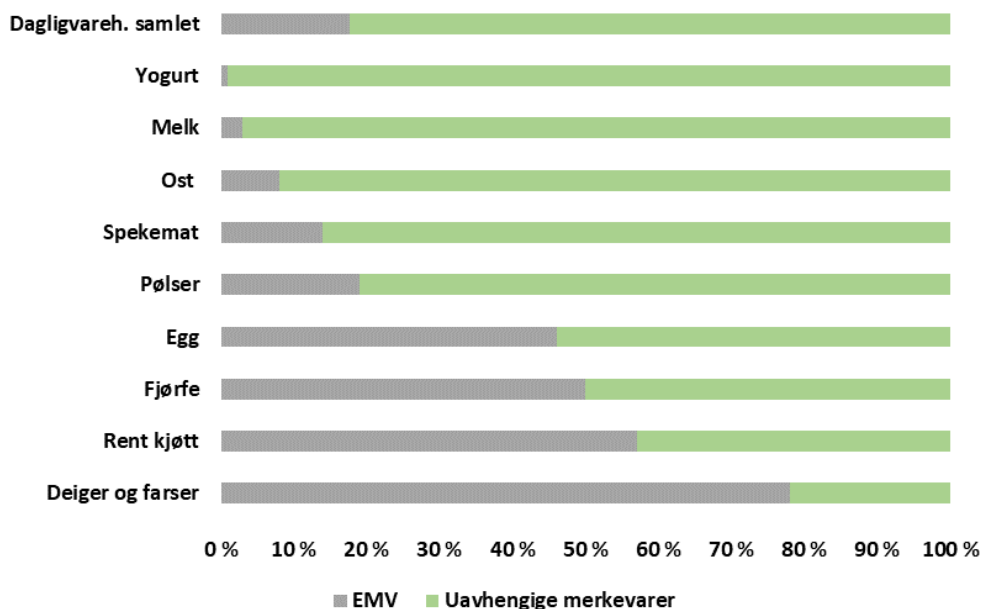
Dagligvaresalg av kjøtt og egg, volumtall per uke 16 2023 sammenlignet med samme periode i 2022, kilde: Nortura

	2022	2023	Endring i %
Rent kjøtt	10 397	9 129	-12,2 %
Deiger/farse	9 961	9 831	-1,3 %
Ferskt kjøttpålegg	4 113	3 928	-4,5 %
Ferske pølser	11 138	10 845	-2,6 %
Formet bearbeidet kjøtt	5 170	5 238	1,3 %
Egg	15 331	15 769	2,9 %
Spekepølse	2 243	2 146	-4,3 %
Spekemat	820	745	-9,1 %
Ferskt bacon	2 153	2 016	-6,3 %
Fersk posteier	1 193	1 118	-6,4 %
Dypfryst bearb. kjøtt	1 427	1 429	0,1 %
Totalt kjøtt og egg uten fjærkre	66 075	63 744	-3,5 %

EMV-andelen har vært økende i det norske dagligvaremarkedet i flere år, men har de siste årene stabilisert seg på rundt 17,5 pst. Dette er for dagligvarehandelen som helhet og andelen variere betydelig fra produkt til produkt. For deiger og farser er EMV-andelen over 75 pst. Andelen er også høy for rent kjøtt og egg. EMV-andelen er høyest hos lavpriskjedene. Sammenligner man Norge med andre land i Europa er EMV-andelen i norske dagligvarekjeder lav. I Sverige er den 24 pst., mens den i Tyskland og Storbritannia er på henholdsvis 41 og 51 pst. På tross av lav EMV-andel i Norge ser man som nevnt tidligere at den er betydelig innenfor kjøtt og egg. De siste signalene fra dagligvaresalget er at EMV-andelen har vært økende den siste tiden.

Figur 11 – EMV i norsk dagligvarehandel

EMV-andel i norsk dagligvarehandel som helhet og for utvalgte produkter, 2021

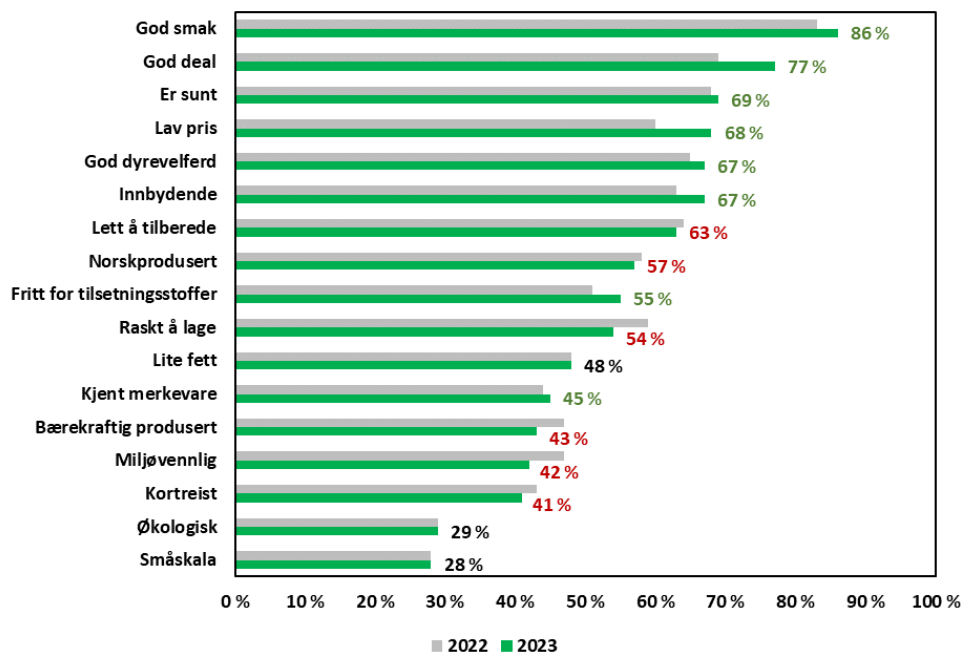

4.1.4 Forbrukertrender

Matprat gjennomfører jevnlig undersøkelser som kartlegger trendene innenfor hva vi i Norge spiser, hvorfor vi velger som vi gjør og hva vi ønsker for fremtiden. Når nordmenn rangerer hvilke attributter som er viktig når de handler kjøtt eller egg kommer det tydelig frem at et bredt spekter av produktetegenskaper er viktig. Hvordan ulike attributter verdsettes er også i forandring over tid. Aller viktigst svarer folk at smaken er for hvorfor de handler kjøtt og egg. Samtidig er pris og at man gjør en «god deal» viktig. Andre attributter som vektlegges høyt er bl.a. sunnhet, dyrevelferd, et innbydende utseende og at det er enkelt å tilberede. Det siste året har prisen og opplevelsen av hvor mye verdien man får for pengene økt i viktighet for konsumenten. 86 pst. rangere pris som et viktig attributt, mot 83 pst. i 2022. Opplevelsen av å gjøre en «god deal» har økt enda mer i viktighet, og utviklingen i disse to parameterne skiller seg tydelig fra utviklingen for andre attributter. Undersøkelsen viser at bærekraftig produksjon og miljøvennlighet fortsatt er viktig for konsumentene, men mindre enn hva det var i 2022. Det samme gjelder for lettvinthet og at det er produsert i Norge. Innbydende utseende og dyrevelferd har økt i viktighet det siste året.

Figur 12 – Forbrukertrender

«Hvor viktig er følgende faktorer når du kjøper landbruksprodukter som kylling, storfe, lam, svin og/eller egg i dagligvarebutikken?», 2022 og 2023

4.1.5 Kostholdsråd

Den sjettede utgaven av De nordiske ernæringsanbefalingene (NNR) er nå ute på høring og lanseres 20. juni 2023. Den gjeldende versjonen ble publisert i 2012. NNR skal være et rammeverk for å utvikle nasjonale kostholdsråd i de nordiske landene og Baltikum. NNR gir ikke nasjonale kostholdsråd eller råd som hensyntar hvert enkelt land matproduksjon, mattrygghet, selvforsyningsgrad eller sosiokulturelle aspekter. NNR har tidligere gitt råd basert på helseeffekten av inntaket av ulike matvaregrupper, men nytt for den kommende versjonen er at den også har inkludert bærekraft i sin vurdering. Det er usikkerhet rundt endelige anbefalinger og det kan ikke settes noe likhetstegn mellom rådene i NNR på et høringsstadium, endelige nasjonale ernæringsråd og faktisk forbruk. I rapporten tilrås det at konsumet av rødt kjøtt senkes og ikke overgår 350 gram ukentlig. Konsumet av prosessert rødt kjøtt tilrås å være lavest mulig. Det anbefales også at redusert konsum av rødt kjøtt ikke substitueres med økt andel av hvitt kjøtt, men gjennom plantebasert mat som belgfrukt. For å minimere den miljømessige påvirkningen anbefales det at inntaket av hvitt kjøtt ikke økes, og helst senkes. Inntaket av prosessert hvitt kjøtt anbefales å være lavest mulig. Også for hvitt kjøtt anbefales det å bytte ut inntaket med belgfrukter. Det anbefales det å ikke spise mer enn 0-1 egg daglig. Dagens gjeldende nasjonale kostholdsråd er et maksimalt ukentlig inntak av rødt kjøtt på 500 gram, som er tilnærmet det nordmenn spiser. NNR anbefaler altså en 30 pst. nedgang i konsumet, noe som ville hatt drastiske konsekvenser for norske bønder og industrien. Det er veldig usikkert hvilken effekt eventuelt endrede nasjonale kostholdsråd vil ha på det faktiske konsumet.

5. Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

5.1 Marked og priser

Nortura har gjort betydelige løft i engrosprisene for alle dyreslagene i volummodellen de siste årene. Økte priser har bidratt til økte inntekter for bonden, men legger også press på markedsbalansen ved å stimulere til økt produksjon og at sluttproduktene blir dyrere ut til konsumenten. Fremtidsutsiktene for salget av flere av kjøttslagene er mer usikre enn de tidligere har vært. I forbindelse med jordbruksforhandlingene spilte Nortura derfor inn:

«Nortura har bidratt til økte markedsinntekter, men skal vi ivareta markedsbalansen og unngå overproduksjon, må prisøkninger brukes med forsiktighet framover. Videre tetting av inntektsgapet må i år i stor grad komme over jordbruksoppgjøret, og innrettes slik at det i liten grad er produksjonsdrivende.»

Totalmarkeds siste prognose publisert i mai viser at salget av svin og storfe er noe lavere enn forventet, noe som trekker ned markedsbalansen for året. For småfe virker det å være god balanse i markedet. Med unntak av for storfe forventes det lite eller ingenting på reguleringslager ved utgangen av 2023. Prognosen underbygger Norturas innspill til jordbruksforhandlingene om at handlingsrommet for å øke prisene er betydelige lavere nå enn hva det har vært de foregående halvårene.

5.1.1 Priser og kostnader for kjøtt og egg

De siste to årene har det vært en betydelig økning i engrosprisene for kjøtt og egg. Prisøkningene har vært nødvendig for å demme opp for den store kostnadsveksten bøndene har opplevd i samme periode. En rekke internasjonale og nasjonale forhold har gitt stor prisvekst på viktige innsatsfaktorer. Den siste tiden har også kapitalkostnadene økt betydelig og ser ikke ut til å falle den nærmeste tiden. Som for andre matvarer har økte kostnader gjennom hele verdikjeden bidratt til økte priser ut til konsumentene. Økte priser kombinert med redusert kjøpekraft hos forbrukerne legger en demper på salget. Priskrig i dagligvaremarkedet har imidlertid bidratt til å holde salget oppe, men det er stor usikkerhet rundt hvordan markedet vil utvikle seg fremover.

I første halvår 2023 økte Nortura PGE for storfe med kr 3,50, opp 4,7 pst. fra halvåret før. PGE for svin og lam ble begge også løftet med kr 3,50, en prosentvis vekst på henholdsvis 8,4 og 4,5 pst. Prisen på egg ble økt med kr 1,00. For alle kjøttslagene og egg er dette betydelige økninger sammenlignet med det som er normalen, men økninger som har vært nødvendige sett i lys av kostnadsbildet bonden har stått overfor.

5.1.2 Kjøtt- og eggmarkedet i 2023

Ved utgangen av april var salget av storfe og gris betydelig lavere enn samme periode i fjor. Fallet i salget skyldes i stor grad at redusert grensehandel påvirket det innenlandske salget i første del av 2022, men økte priser kan også ha påvirket det norske salget negativt. For egg er imidlertid salget 1 pst. høyere enn hva det var under samme periode i fjor. Høye priser i EU har bidratt til stor etterspørsel etter norske egg. I tillegg er det naturlig å tro at etterspørselen etter relativt billige proteiner øker når prisnivået går opp. Brorparten av engrossalget for sau og lam skjer senere må året. Det er derfor vanskelig å si noe om markedet for småfe i 2023 på dette tidspunktet.

Samlet sett har det blitt importert betydelig mindre kjøtt og egg så langt i år enn det ble gjort de to foregående årene. Gjenåpne grenser og god innenlands markedsdekning har redusert behovet for import. Unntaket er svinefett, der importen har vært høyere så langt i år enn i fjor. Svinefettet brukes blant annet i produksjonen av kjøttpålegg.

Ved starten av 2023 var det nærmere 5 000 tonn storfe på reguleringslager. I årets tre første måneder har det blitt kjøpt betydelig mengder fra reguleringslageret, noe som forventes å fortsette gjennom våren og sommeren. I høst forventes det igjen at det fryses inn storfe på reguleringslager, men et underliggende underskudd på storfe medfører at lageret forventes å være mindre ved utgangen av 2023 enn i fjor. For svin er det god balanse i markedet og det forventes et samlet underskudd for året på 1 700 tonn. Midlertidig opphold i produksjonen for enkelte produsenter og god etterspørsel har brakt eggmarkedet i god balanse. Tiltaket har imidlertid kun effekt noe inn i 2024. For sau og lam er det god markedsbalanse og det forventes å gå ut av året med 400 tonn lam på reguleringslager.

5.1.3 Prognose for produksjon og engrossalg i 2023

De store linjene for 2023 er et skift i etterspørselen som følge av at deler av 2022 fortsatt ble påvirket av smittevernstiltakene. Selv om grensehandelen ikke er tilbake for fullt prognoseres det derfor en betydelig nedgang i innenlands engrossalg av rødt kjøtt. Nedgangen er for storfe og gris større enn estimert reduksjon i tilførslene, noe som svekker markedsbalansen. Egg på sin side forventes å oppleve et styrket salg.

Storfe

Tilførslene av storfe er hittil i år om lag som prognosert. For året forventes det en nedgang i tilførslene på 4 pst. grunnet færre melkekyr til slakt. Det forventes en moderat økning i slaktevektene på kvige og okse. Det ventes en nedgang i innenlands slag på om lag 6 pst. fra et relativt høyt salg i 2022. For året isolert prognoseres det et underskudd på 600 tonn storfekjøtt. I tredje tertial prognoseres det et sesongmessig overskudd på om lag 2 000 tonn. Reguleringslageret av helt slakt har minket med 1 800 tonn så langt i år, og det ventes at reguleringslageret sammen med de prognoserte tilførslene skal kunne dekke etterspørselen for året.

Gris

Prognosen for svinekjøtt viser god markedsbalanse i markedet. Sammenlignet med tidligere prognoser har man gått fra et prognosert underskudd til nær markedsbalanse som følge av lavere salg enn forventet. Det prognoseres en nedgang i tilførslene på 2 pst. i 2023, da nedgangen i bedekningen er noe større enn effektivitetsøkningen. Det forventes også nedgang i slaktevektene på nærmere 1 kg sammenlignet med 2022. Prognoserte tilførsler og dagens reguleringslager ventes å kunne dekke etterspørselen for året.

Sau og lam

For året ventes det god markedsdekning for av sau og lam, inkludert importkvotene for WTO, Island og SACU. Også salget av lam forventes å gå noe tilbake, og det prognoseres et reguleringslager på 300 tonn ved utgangen av året. Tall fra dyretellinger 1. mars viser en nedgang i søyetallet. I tillegg er det slaktet ut flere dyr etter 1. mars enn det ble gjort i 2022.

Tall fra fostertellinger viser også en nedgang fra fjoråret. Til sammen gir det en prognosert nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 3 pst. før vi går inn i slaktesesongen. Markedsbalansen for småfe er i dag god, og det må være en ambisjon om å beholde produksjonskapasiteten på dagens nivå.

Egg

Sammenlignet med tidligere prognoser har forventningene til salget av egg økt som følge av god etterspørsel både i dagligvarehandelen og fra eggproduktfabrikkene. Samlet salg av egg forventes å øke med 2 pst. i 2023. Lavere eggproduksjon og høyere priser i EU har medført lite import og større levering av norske egg til eggproduktfabrikkene enn normalt. Økt salg gir sammen med kompensasjon for midlertidig opphold i produksjonen hos 13 produsenter et eggmarked om lag i balansen i 2023. Tiltaket med midlertidig opphold reduserer tilførslene med om lag 1 500 tonn for året. Tiltaket har bare virkning for 2023 og noe inn i 2024. Det er derfor fortsatt svært viktig at man unngår nyetableringer i en næring med fortsatt overkapasitet.

Figur 3 – Prognose for 2023

Totalmarked kjøtt og eggs prognose for tilførsler, salg og markedsbalanse på engrosnivå i tonn for 2023 per 10. mai 2023

	Tilførsler	Endring	Import-kvoter	Engrossalg	Endring	Markedsbalanse	Reguleringslager*
Storfe/kalv	87 900	-4 %	9 000 1)	97 500	-6 %	-600	4 877
Lam	17 900	-2 %	1 056 2)	18 600	-2 %	300	0
Sau	5 000	2 %	0	5 000	1 %	0	0
Gris	129 900	-2 %	1 650 3)	131 800	-5 %	-300	231
Egg	65 900	1 %	500 4)	66 600	2 %	-200	0

*Reguleringslager ved starten av året inngår ikke i markedsbalansen for 2023

1) SACU-import på 4 756 tonn m/ben. WTO-import på 1 084 tonn. EU-import på 2 500 tonn. GSP-import på 665 tonn biff/filet omregnet til kjøtt m/ben.

2) WTO-import på 206 tonn. Island-import på 600 tonn. SACU-import 250 tonn.

3) Spekk på 600 tonn. EU-import på 900 tonn. Storbritannia-import på 150 tonn.

4) Forutsettes en import på 500 tonn.

5.2 Jordbruksoppgjøret – relevante resultater for kjøtt og egg

Tirsdag 16. mai kom avtalepartene til enighet om jordbruksoppgjøret for avtaleåret 2023-2024. Den samlede økonomiske rammen for avtalen er på 4,147 mrd. kroner, hvor det legges opp til full kostnadskompensasjon for kommende avtaleår, samt kompensasjon for forskjellen mellom forutsatt og faktisk kostnadsvekst i forrige avtale. I tillegg legges det opp til et gjennomsnittlig inntektsløft på 60 000 kroner per årsverk. Samlet legges det opp til å øke inntektene med rundt 110 000 kroner per årsverk i 2024, opp 23 pst. fra 2023.

For korn til kraftfôrproduksjon går målprisen ned med 10 øre som følge av at gjødselprisen forventes å falle med 40 pst. Prisnedskrivningen på importråvarer opprettholdes og bevilgningene til frakt av korn og kraftfôr økes 34,9 mill. Effekten knyttet til jordbruksavtalen innebærer ingen store endringer i kraftfôrpris, men jordbruksavtalen forventer en generell økning i kraftfôrpris på 3,3 pst.

Distriktstilskuddet i sone fire og fem for kjøtt økes med kr 3 per kilo for storfe og småfe, 45 øre for gris og med 10 øre for egg. Sluttprotokollen spesifiserer at den tilskuddssatsen for distriktstilskuddet for kjøtt i Nord-Norge er relatert til produksjonsulemper både hos primærprodusenten og i slakterileddet. Driftstilskuddet for ammeku økes med 10 000 kroner for foretak med over 40 ammekyr og 250 kroner per dyr for foretak med mindre enn 40 ammekyr.

Innfrakttilskuddet for slakt er i avtalen økt med 45 mill. kroner til 170 mill. kroner.

Telledato er drøftet og partene ber Landbruksdirektoratet, i samarbeid med Mattilsynet, å utrede om datagrunnlaget fra Husdyrregisteret kan brukes med mål om avvikling av telledato. Rapporten skal foreligge før jordbruksforhand

5.3 Prisdannelse for kjøtt og egg

Som markedsregulator setter Nortura halvårlig en planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), en pris som skal sikre balanse i markedet og stabil avsetning til stabile priser. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes i lys av markedssituasjonen med mål om å i gjennomsnitt for prisperioden oppnå planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for kjøtt og egg. Engrosprisen danner utgangspunktet for pris både oppover og nedover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

5.3.1 Avregningspris

Avregningsprisen til Norturas produsenter er engrosprisen justert for ulike kostnader i forbindelse med slaktning, inntransport, tillegg, trekk og avgifter. Avregningsprisen avledes via nettonoteringen, en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for hele slakt eller egg. Verdien av overskuddsprodukter fra slaktet som hud, skinn og innmat legges til, mens slaktekostnaden, inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Tilsvarende som for slaktekostnaden for kjøtt, trekkes eggprodusenten for sorteringskostanden. I utbetalingen til bonden kommer i tillegg ulike tilskudd som en del av den årlige jordbruksavtalen som inngås mellom staten og jordbruket. Engrospris justert for offentlige avgifter er prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris. Økninger i engrospris vil med andre ord bidra til å løfte kostnader som treffer bonden (f.eks. slaktning og inntransport) videre i markedet.

Tabell 4 og 5 – Nettonotering

Sammenheng mellom engros- og utbetalingspris i Nortura

Nettonotering kjøtt	
Engrospris	
- Kjøttkontrollavgift	
- Forskningsavgift	
= Engrospris justert for off. avg.	
+ Verdi av hud/skinn og biprod. (ikke ull)	
- Slaktekostnader	
- Inntransport	
- Spesielle trekk	
- Omsetningsavgift	
= Veiledende avregningspris	
+ Norturatillegg	
+ Evt. etterbetaling	
= Utbetalingspris til produsent	

Nettonotering egg	
Engrospris	
- Forskningsavgift	
= Engrospris justert for off. avg.	
- Sorteringskostnad	
- Inntransport	
- Spesielle trekk	
- Omsetningsavgift	
= Veiledende avregningspris	
+ Norturatillegg	
+ Evt. etterbetaling	
= Utbetalingspris til produsent	

6. Storfe

Grunnet et lavere antall melkekyr, vil trolig tilførselen av storfeslakt gå noe ned i 2023. Nedgangen i tilførslene vil imidlertid være mindre enn nedgang i engrossalget som forventes å falle med om lag 6 pst. Prognosen isolert for 2023 viser et underskudd av ferske slakt på 600 tonn. Som følge av stor import sommeren 2022 og redusert salg av helt slakt på høsten, gikk man inn i 2023 med en betydelig mengde storfe på reguleringslager. Det vil også være et betydelig reguleringslager når vi går inn i andre halvår 2023. Norske tilførsler, kvoteimport og tilgjengelig reguleringslager forventes å dekke opp det prognoserte salget i 2023. Ut fra forventet salg synes mordyrtalet å være omtrent på riktig nivå i 2023. Framtidig kumelkbehov, samt utviklingen i melkemengde per ku vil påvirke behovet for antall ammekyr fremover.

Økte priser og redusert disponibel inntekt, ser allerede ut til å ha lagt en demper på salget i sluttmarkedet. Det er usikkerhet rundt prisutviklingen og salget av storfe i dagligvarehandelen fremover.

Det er behov for at størst mulig mengde av slaktene leveres i første halvår når etterspørselen er størst. For å stimulere til mer slakting i første halvår og mindre innfrysing på høsten, legges det opp til best økonomi ved å levere slakt i første halvår.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe i andre halvår 2023 holdes uendret ved kr 78,30 per kilo.

6.1 Marked og pris

Den langsiktige trenden i Norge er at antall melkekyr er svakt fallende, samtidig som antall ammekyr har økt betydelig. Samlet har det over tid vært vekst i antall kyr, og vi har gått fra perioder med betydelig underdekning av norske slakt til å nå nærmer oss markedsbalanse, gitt at importkvotene blir benyttet. I 2023 forventes det en nedgang i mordyrtalet grunnet nedgang i antall melkekyr, noe som vil redusere tilførslene av storfeslakt. På tross av stor kostnadsvekst har økte priser og statlige tilskudd bedret økonomien til storfeprodusentene de siste to årene. Stengte grenser og andre smittevernstiltak bidro til et godt innenlands salg i 2022. Mot utgangen av 2022 og inn i 2023 har denne effekten blitt reversert og engrossalget har falt. Økte priser og redusert disponibel inntekt i husholdningene har bidratt til å redusere salget ytterligere og skaper usikkerhet rundt salgsutviklingen fremover.

6.2 Prognose for 2023

Ved inngangen til 2023 var reguleringslageret av storfe på om lag 4 900 tonn. I første halvår vil man som vanlig oppleve mindre slakting enn det som etterspørres, noe som vil redusere mengden storfe på reguleringslager. Ved inngangen til andre halvår forventes det at reguleringslageret for storfe vil være på rundt 3 000 tonn. I andre halvår vil tilførselen av slakt overgå etterspørselen, og storfe vil fryses inn. Det er derfor viktig å stimulere til at en større andel slaktes i første halvår.

Tilførslene av storfe er hittil i år om lag som prognosert. For året forventes det en nedgang i tilførslene på 4 pst. grunnet færre melkekyr til slakt. Det forventes en moderat økning i slaktevektene på kvige og okse. Engrossalget forventes å falle med om lag 6 pst. fra et relativt høyt salg i 2022. For året isolert prognoses det et underskudd på 600 tonn storfekjøtt. I tredje

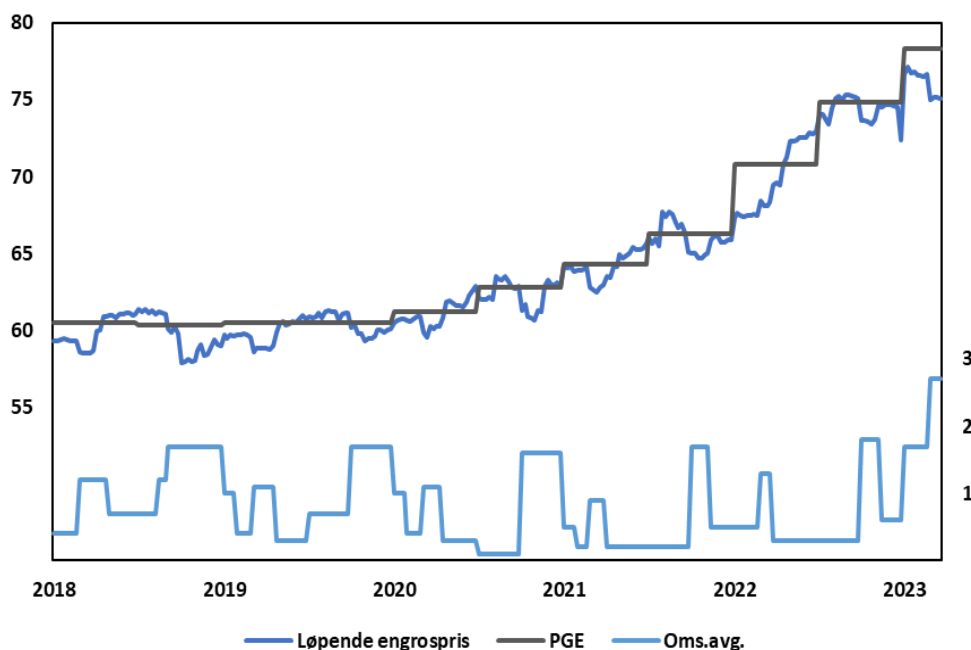
tertial prognoseres det et sesongmessig overskudd på om lag 2 000 tonn. Reguleringslageret av helt slakt har minket med 1 800 så langt i år, og det ventes at reguleringslageret sammen med de prognoserte tilførselene skal kunne dekke etterspørselen for året.

6.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Figur 13 viser utviklingen i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), oppnådd engrospris og omsetningsavgift fra 2018 og frem til midten av mars i år. Med unntak av en liten reduksjon i andre halvår av 2018 har PGE for storfe blitt holdt uendret eller økt gjennom perioden. I 2017 ble telledatoene endret til 1. oktober og 1. mars. Dette påvirker når bøndene ønsker å sende dyrene sine til slakt og medfører store forstyrrelser i slaktemønsteret. Løpende engrospris senkes derfor rundt telledatoene, mens den økes om våren for å sikre økt slakting i perioden hvor etterspørselen er størst. Det har vært halvårlige økninger i PGE siden starten av 2020 og løpende engrospris har fulgt samme utvikling. Den ekstraordinære økningen i PGE med virkning fra 28. februar 2022 medførte et unormalt stort avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. Innfrysing på reguleringslager i andre halvår av 2022 gjorde en økning i omsetningsavgiften nødvendig.

Figur 13 – PGE, løpende engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 12 2023

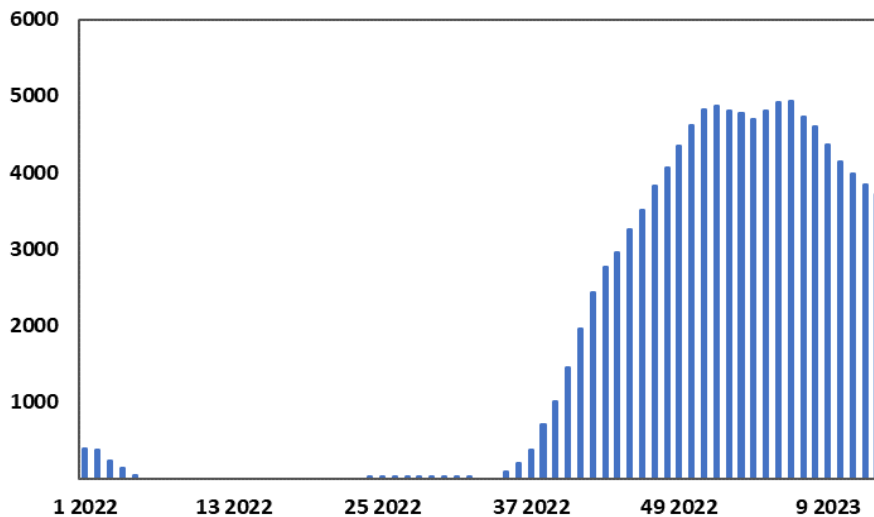
6.4 Reguleringslager for storfe

Økte frysekostnader og stor import gjennom sommeren bidro til at flere aktører ikke kjøpte hele slakt av storfe, som i neste omgang medførte betydelig innfrysing av storfe på reguleringslager i siste halvår av 2022. Nortura fikk av Omsetningsrådet midlertidig økning av maksimalt årlig innfrost kvantum, fra 2 500 til 6 000 tonn. Ved inngangen til 2023 lå det i underkant av 5 000 storfekjøtt på reguleringslager. Lageret økte noe gjennom januar, før det

gradvis har blitt tatt ut i overkant av 1 000 tonn februar, mars og april. Det forventes videre reduksjon at reguleringslageret for storfe frem mot sommeren.

Figur 14 – Reguleringslager for storfe

Tonn, 2022 – uke 13 2023

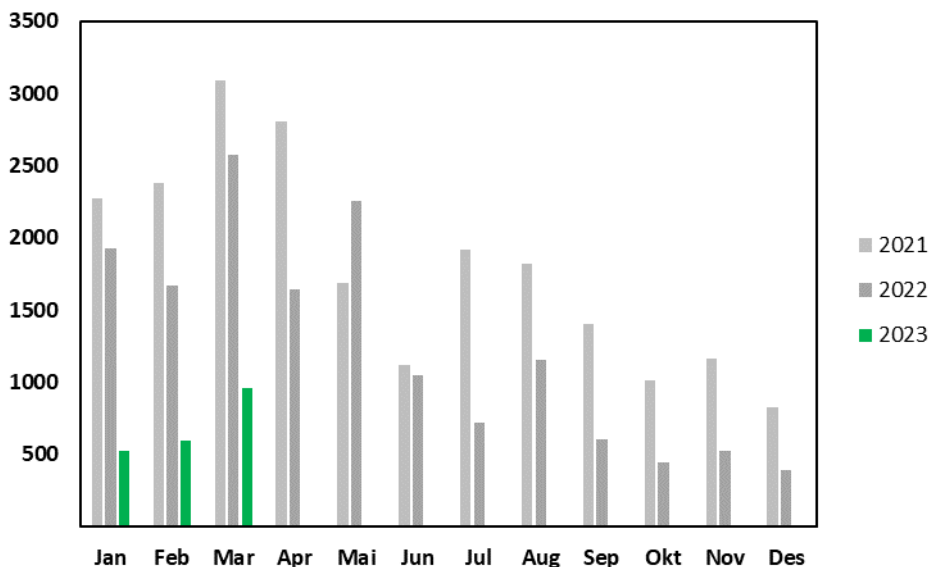

6.5 Import av storfe

Redusert grensehandel under pandemien ga en betydelig økning i import av storfe. I 2021 ble det importert over 20 000 tonn storfe, mens importen var på nærmere 15 000 tonn i 2022. Under normale markedsforhold og dekningsgrad med norsk storfe importeres det årlig rundt 9 000 tonn storfe, noe som tilsvarer importkvotene (omregnet til kjøtt med ben) gitt gjennom WTO og frihandelsavtaler, eller som en del av GSP-systemet. De første månedene i 2023 har importen vært relativt beskjeden sammenlignet med tidligere år, noe som skyldes god tilgang på norske slakt og gjenåpnede grenser. Det forventes imidlertid at importkvotene vil benyttes fullt ut gjennom året. Det ser ikke ut til å bli behov for import utover importkvotene.

Figur 15 – Import av storfe

Tonn, tollposisjon 0201 og 0202, 2021 – mars 2023

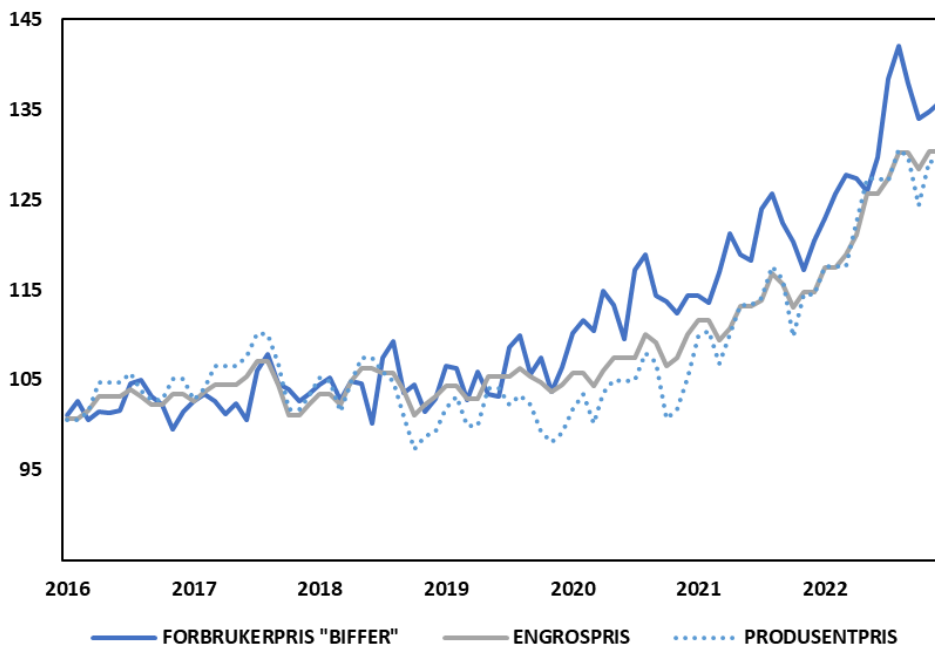

6.6 Pris og prisdannelse etter engrostidspunktet

Tall fra Nibio viser at prisene gjennom hele verdikjeden økte i 2022 (des. 2021 – des. 2022) – produsent-, engros- og forbrukerpris. Produsent- og forbrukerprisen økte begge med rett over 12,5 pst., mens engrosprisen økte med rett over 13,5 pst. Forbrukerprisen så ut til å skulle øke betydelig mer enn hva den gjorde i løpet av 2022, men «priskrig» mellom dagligvarekjedene gjorde at prisen falt betydelig på høsten. Utviklingen i engros- og produsentprisen fulgte hverandre imidlertid tett gjennom 2022. Grunnet halvårlige prisforhandlinger mellom dagligvarekjedene og leverandørene vil konsumentprisen typisk gjøre færre, men større endringer i løpet av et år, sammenlignet med de to andre prisene. I løpet av 2020 økte konsumentprisen mer enn prisene lengre ned i verdikjeden og konsumentprisindeksen stabiliserte seg på et noe høyere nivå, en nivåforskjell som i snitt har vedvart de siste årene.

Figur 16 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022, kilde: Nibio

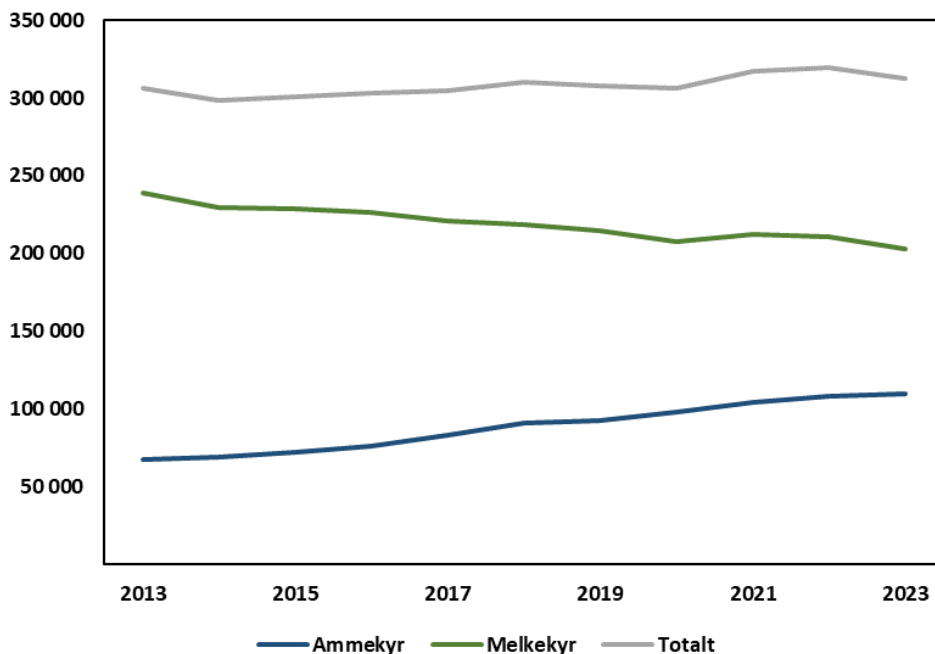

6.7 Utvikling i kutallet

Per 1. mars 2023 var det totale antall kyr i Norge 2,1 pst. lavere enn ved samme tid i 2022. De siste ti årene har antall melkekyr falt med om lag 35 000 dyr, mens det er ca. 40 000 flere ammekyr. Antall melkekyr var tilnærmet uendret i fjor, men har falt med 3,7 pst. per 1. mars i år. Antall ammekyr har på sin side økt sammenhengende de siste ti årene, og økte fra i fjor med nesten 1 pst. I 2013 var det i underkant av 70 000 ammekyr i Norge, mens det i år er i underkant av 110 000. Gjennom året varierer kutallet; særlig ammekutallet er høyt om sommeren når kvigene har kalvet og man i størst mulig grad kan utnytte beitesesongen. Det har vært stor interesse for å etablere ammekuproduksjon. Utviklingen i antall melke- og ammekyr reflekteres også i antall bruk som driver med melk- og ammekuproduksjon. I 2013 var det dobbelt så mange melkebruk som bruk med ammekyr, mens det i 2023 var tilnærmet like mange. Det er i snitt nå færre ammekyr per bruk enn det har vært tidligere, mens man i melkeproduksjonen har færre små bruk og gjennomsnittlig flere kyr per bruk. Redusert melkeproduksjon kan gi økt antall ammekyr på melkebruk og økt kjøttproduksjon fra melkebesetningene. Det forventes fremover en økning i bruk av kjønnsseparert sæd, noe som også kan øke kjøttproduksjonen på melkebrukene.

Figur 17 – Utvikling i kutallet

Antall, 1. mars 2013 – 1. mars 2023, kilde: SSB

6.8 Resultater fra referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk åtte viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 25 pst. i 2022, mens det i grunnlaget til forhandlingene i jordbruksoppgjøret estimeres med en økning på ytterligere 16% i 2023. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak inntekter fra storfe, med i overkant av 90 000 kroner, en økning på 11 pst. Jordbruksavtalen ga et løft i tilskuddene på 132 791 kroner for referansebruket, noe som nesten veide opp for den totale kostnadsøkningen på nærmere 150 000 kroner. Samlet ga dette en økning i driftsoverskuddet på nesten 100 000 kroner. Basert på estimatet for 2023 vil vederlaget være på 387 036 per årsverk. Estimaten for 2023 bygger på en forutsetning om uendret engrospris for storfe i andre halvår. Budsjettnemnda har splittet opp referansebruk åtte i to nye referansebruk, et for ammekuproduksjon i grasområdet (nr. 28) og et i kornområdet (nr. 29), med om lag likt driftsomfang. Vederlaget per årsverk er noe bedre for ammekuproduksjonen i grasområdet, men forskjellen er forventet å minske i 2023. I 2023 er det ikke forventet at man opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022, og at man med dagens priser vil øke vederlaget til arbeid og egenkapital med 53 000 per årsverk.

Tabell 6 – Referansebruk nr. 8, 31 ammekyr

Kroner, 2022 og 2023, kilde: Nibio

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	96 594	96 539	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	916 105	970 153	6 %
<i>Tilskudd</i>	873 118	1 053 210	21 %
Inntekter i alt	1 953 003	2 190 447	12 %
<i>Handelsgjødsel</i>	105 305	150 814	43 %
<i>Kraftfôr</i>	185 589	200 726	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	114 987	124 971	9 %
Variable kostnader i alt	614 172	699 878	14 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	83 725	93 940	12 %
<i>Drivstoff</i>	72 909	63 055	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	28 575	30 230	6 %
Fast kostnader i alt	683 705	710 611	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	1 540 324	1 664 373	8 %
Driftsoverskudd	412 679	526 074	27 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	334 762	387 036	16 %

6.9 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Tabell 7 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for bruk med 25 ammekyr, målt i kroner per ammeku og for bruket som helhet. Kalkylen er for arealtilskuddssone 3 og distriktstilskuddssone 2. I kalkylen er det lagt til grunn tilskuddssatsene som er fastsatt i årets jordbruksavtale og forventet kostnadsbilde for halvåret. Kraftfôrprisen er beregnet til kr 5,40 pr Fem, og grovfôrprisen til 3,65. Kalkylen gir derfor et bilde av lønnsomheten gitt dagens priser, forventet kostnadsbilde for halvåret og gjeldende rammevilkår i jordbruksavtalen. Som det kommer frem av tabellen, er det noe bedre lønnsomhet i produksjonen av tung rase. Det skyldes høyere leveranse av slakt og behov for mer areal per ku. Forskjellen mellom lønnsomheten er størst de sonene hvor areal- og distriktstilskuddet er størst.

Tabell 7 – Norturas dekningsbidragskalkyler for ammekuproduksjon

Kroner, første halvår 2023, kilde: Nortura

	Tung rase	Lett rase
Produksjonsinntekter	26 617	21 191
Variable kostnader	19 951	16 514
Dekningsbidrag 1	3 794	3 725
Tilskudd	21 583	21 110
Dekningsbidrag 2	25 377	24 835
Dekningsbidrag 2 for bruket	634 425	620 875

6.10 Langtidsutsikter for storfe

De siste årene har den underliggende trenden vært at hver nordmann i snitt spiser mindre storfekjøtt. For totalkonsumet trekker det i motsatt retning at befolkningen øker. Fra 2015 til 2019 falt salget av rødt kjøtt per innbygger med 6 pst. Det forutsettes at salgsøkningen vi opplevde under pandemien vil reverseres nå som grensehandelen er normalisert. Det forutsettes også at importkvotene fortsetter å være økonomisk lukrative og benyttes. Totalmarkedet prognosere at innenlandsk salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 pst. per innbygger årlig i perioden 2023 til 2027. Gitt forventet befolkningsvekst innebærer dette en samlet nedgang i totalt volum på vel 2 pst. i løpet av de neste fem årene. Det er verdt å merke

seg at de nye nordiske ernæringsanbefalingene som nå er til høring har redusert maksimalt anbefalt inntak av rødt kjøtt sammenlignet med tidligere anbefalinger. Det er uvisst hvordan anbefalingene vil utformes på nasjonalt nivå og hvilken effekt de vil ha på konsumet, men det vil kunne bidra til en reduksjon i forbruket utover det Totalmarkeds langtidsprognoser forutsetter.

Det er svært mange faktorer som påvirker markedsbalansen for storfe, og dermed behovet for antall kyr fram mot 2027. Endringer i melkeproduksjonen, kombinert med utvikling i melkeytelsen vil ha særlig betydning for kjøttproduksjonen framover. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser fortsatt interesse for å starte opp med ammekyr, men at også mange planlegger avvikling. Med en årlig etterspørsel etter melk på 1 400 mill. liter er det estimert et behov for 112 000 ammekyr i 2027 for å ha full markedsdekning. Det er da lagt til grunn dagens melkeytelse. Dette behovet tilsvarer om lag dagens antall ammekyr og vil gi en tilførsel av norsk storfe på 88 200 tonn. I store trekk innebærer langtidsutsiktene at det ikke er behov for flere ammekyr enn det vi har i dag for å dekke fremtidig etterspørsel etter storfekjøtt.

Tabell 8 – Langsiktig tilførsel av storfe

Prognosert tilførsel av storfe i 2027, gitt meierileveranse

Antall melkekyr	Meierilev. Mill. liter	100 000	105 000	110 000	112 000	117 000	122 000	127 000
211 000	1 500	88 300	89 800	91 400	92 000	93 600	95 100	96 600
204 000	1 450	86 400	87 900	89 500	90 100	91 600	93 200	94 700
197 000	1 400	84 500	86 000	87 600	88 200	89 700	91 300	92 800
189 900	1 350	82 600	84 100	85 600	86 300	87 800	89 400	90 900
182 900	1 300	80 600	82 200	83 700	84 400	85 900	87 400	89 000

7. Gris

Stengte grenser og andre smittevernstiltak ga et godt innenlands engrossalg av gris i 2022. For 2023 forventes det en tilbakegang i salget til noe under nivået før pandemien. For året som helhet prognoseres det en nedgang i tilførslene på 2 pst., mens engrossalget forventes å falle med 5 pst. Det er betydelig usikkerhet rundt hvordan salget av svinekjøtt vil utvikle seg fremover, men det forventes at salget påvirkes mindre enn storfe som følge av redusert kjøpekraft og økte priser. Effektivitetsøkningen i svineproduksjonen forventes å fortsette. Nedgangen i bedekningen er imidlertid noe større enn prognosert effektivitetsøkning. Sammen med reduserte slaktevekter gir dette den prognoserte nedgangen i tilførslene.

Det er i dag tilnærmet balanse i markedet for gris. Selv om næringen må tilpasse seg nytt konsesjonsregelverk er det fortsatt ikke behov for nyetableringer.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for gris i andre halvår av 2023 økes med kr 0,70 per kilo til kr 45,70 per kilo.

7.1 Marked og pris

Med virkning fra 1. juli 2021 ble markedsreguleringen for gris lagt om fra målprissystemet, hvor målprisen ble bestemt i jordbruksoppgjøret, til volummodellen, hvor planlagt gjennomsnittlig engrospris settes av Nortura som markedsregulator på lik linje med storfe, lam og egg.

Redusert reising og stengte grenser ga en stor etterspørselsøkning etter gris i 2020, 2021 og inn i 2022. Det ble åpnet for import til administrativt nedsatt toll da norsk produksjon og import gjennom importkvoter ikke ga tilstrekkelig markedsdekning. Markedet har nå stabilisert seg, og i 2023 forventes det en nedgang i både salget og norske tilførsler sammenlignet med 2022.

7.2 Prognose for 2023

Prognosen for svinekjøtt viser god markedsbalanse i markedet. Ved inngangen til 2023 var reguleringslageret for gris på rett i overkant av 230 tonn. I 2023 forventes det et fall både i de norske tilførslene av gris og engrossalget. Ser man bort fra reguleringslageret gris fra 2022, forventes det er underskudd av norskprodusert gris på rundt 300 tonn gjennom året. Reguleringslageret vil veie opp for nesten hele dette underskuddet.

Sammenlignet med tidligere prognoser har man gått fra et prognosert underskudd til nær markedsbalanse som følge av lavere salg enn forventet. Salget forventes å falle med 5 pst., til noe under det det var før pandemien. Det prognoseres en nedgang i tilførslene på 2 pst. i 2023, da nedgangen i bedekningen er noe større enn effektivitetsøkningen. Det forventes også nedgang i slaktevektene på nærmere 1 kg sammenlignet med 2022. Prognoserte tilførsler og dagens reguleringslager ventes å kunne dekke etterspørselen for året.

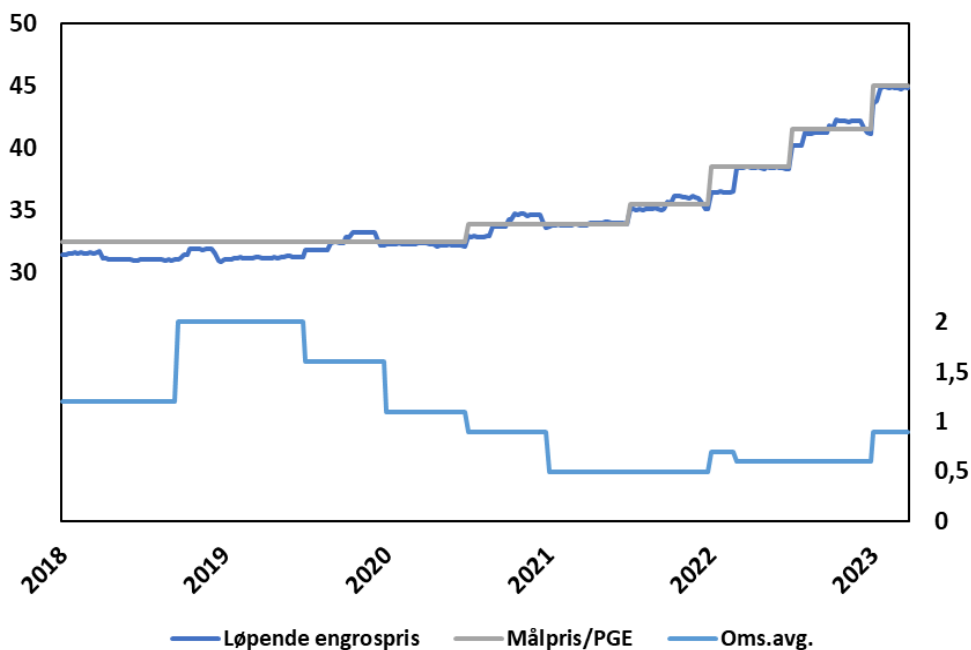
7.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Siden andre halvår 2021 har det vært halvårlige økninger i den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen for gris. De siste tre halvårene har det vært betydelig økning på grunn av den

store kostnadsøkningen produsentene har stått overfor og den store etterspørsel etter norsk gris under pandemien. F.o.m. første halvår 2022 har prisen blitt økt med til sammen kr. 9,50. Det har vært et begrenset behov for reguleringstiltak de seneste årene, noe som har medført at omsetningsavgiften har blitt holdt på et lavt nivå. Sammenlignet med de andre kjøttslagene er det mindre sesongmessige variasjoner i etterspørselen og tilførslene av gris, noen som gjør at den løpende engrosprisen følger planlagt gjennomsnittlig engrospris tett. Prisløypen brukes for å sikre nok ribbe inn mot hjul, men i resten av året er prisløypen relativt jevn.

Figur 18 – PGE, løpende engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 12 2023

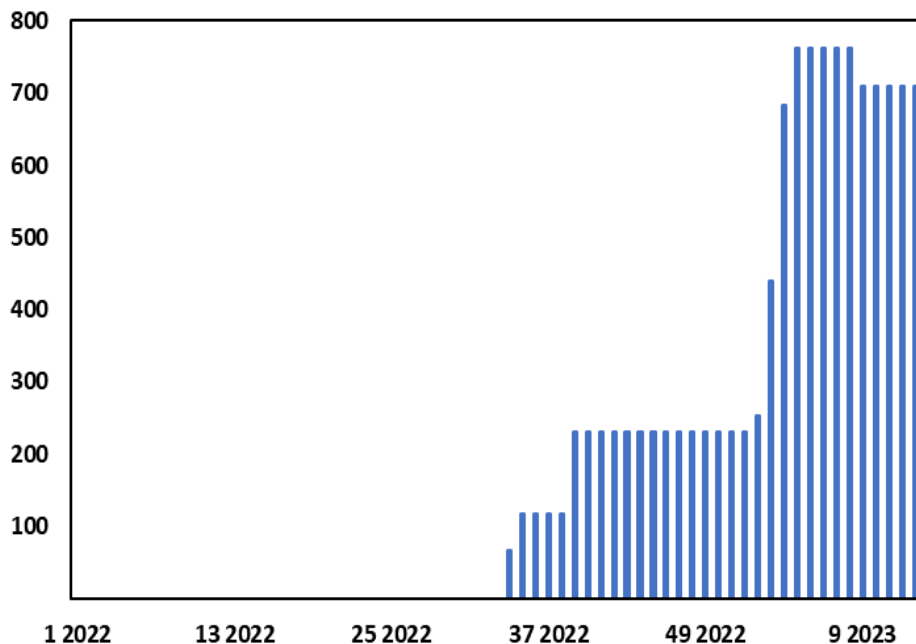

7.4 Reguleringslager for gris

Fra slutten av 2020 og frem til slutten av 2021 var det ikke fryst inn gris på reguleringslager. Fra uke 36 i 2021 var det innfrysning, men lageret ble igjen tømt inn mot jul. I 2022 var det innfrysning fra uke 34 og vi gikk inn i 2023 med 231 tonn gris på reguleringslager. I uke 8 lå det i overkant av 750 tonn gris på reguleringslager. Det prognoseres at reguleringslageret vil tømmes i løpet av året.

Figur 19 – Reguleringslager for gris

Tonn, 2022 – uke 13 2023

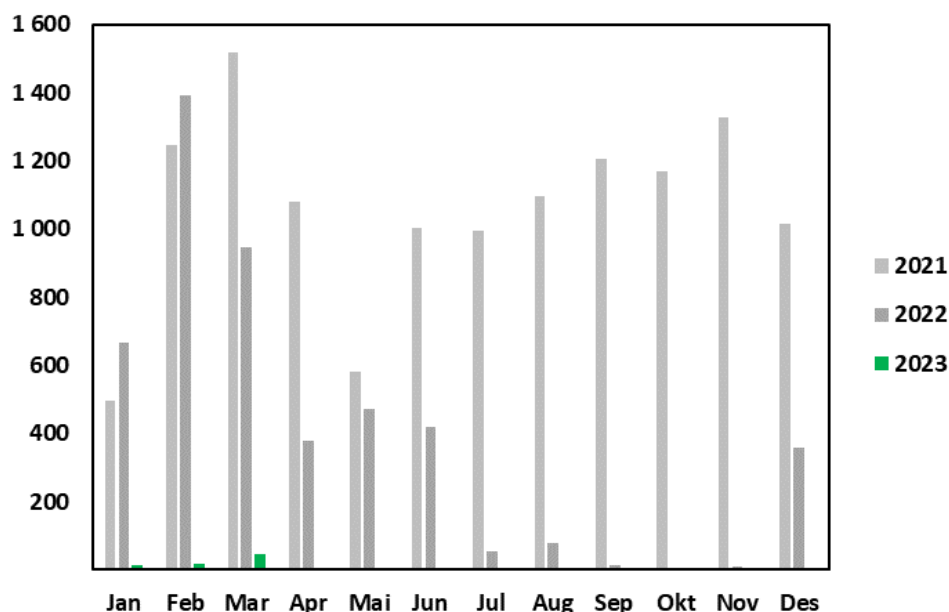

7.5 Import av gris

Gjennom pandemien var det betydelig import av gris til Norge. I 2021 ble det importert nærmere 13 000 tonn gris, mens det i 2022 ble importert nærmere 5 000 tonn. Det forventes at importbehovet vil bli betydelig mindre i 2023. T.o.m. mars i 2023 er det importert i underkant av 80 tonn gris. Norsk import av gris skjer i hovedsak fra Tyskland og Finland, samt noe fra Spania og andre EU-land. T.o.m. mars har det også blitt import rundt 180 tonn svinefett.

Figur 20 – Import av gris

Tonn, tollposisjon 0203, 2021 – mars 2023

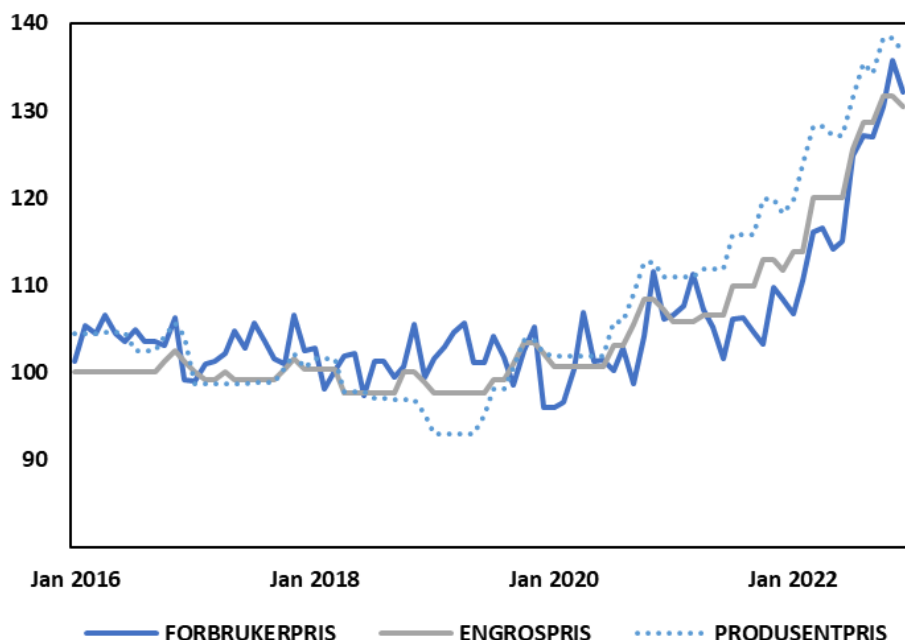

7.6 Pris og prisdannelse etter engrostidspunktet

Det har vært betydelig økning i forbruker-, produsent-, og engrosprisen for gris under pandemien og den medfølgende store økningen i kostnadene for innsatsfaktorer. Engros- og produsentprisen beveger seg i stor grad i takt med hverandre, mens forbrukerprisen ikke i like stor grad følger samme utvikling på kort sikt. Fra desember 2021 til desember 2022 økte produsent- og engrosprisen med henholdsvis 15,6 og 16,8 pst. Forbrukerprisen har på sin side økt med 21,9 pst. i samme periode. Prisendringene skjer ofte på andre tidspunkter i dagligvaremarkedet enn i resten av verdikjeden, så om man ser prisene i et lengre perspektiv har veksten vært mer lik på tvers av leddene i verdikjeden. Priskrig i dagligvaremarkedet medfører trolig at produsent- og engrospris har økte relativt mer enn forbrukerprisen så langt i første halvår av 2023.

Figur 21 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022, kilde: Nibio

7.7 Utvikling i antall dyr og produsenter

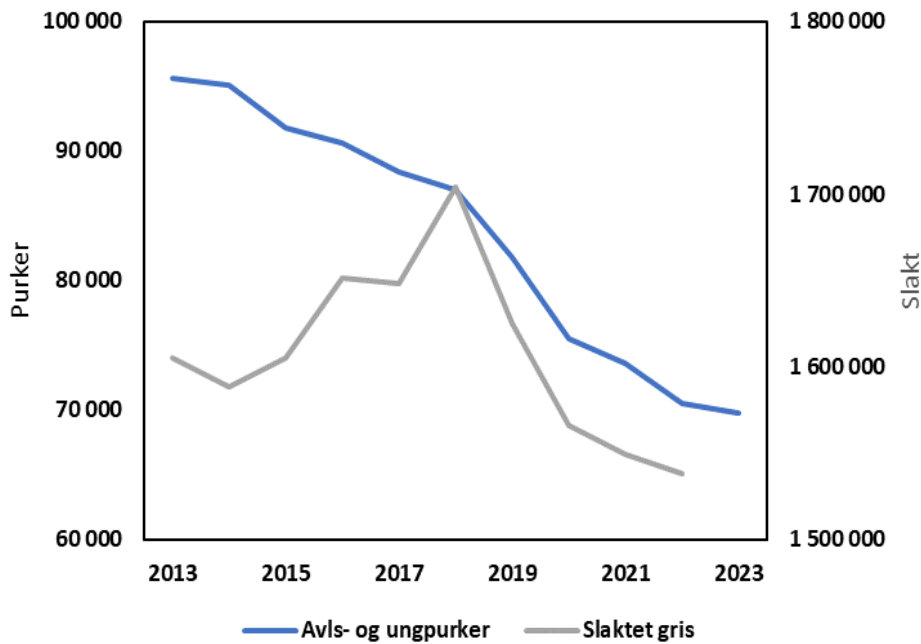
Det har vært relativt store strukturelle endringer i grisenæringen de siste ti årene. Fremskritt når det gjelder genetikk og bedre drift har gitt en betydelig effektivitetsøkning i næringen. De siste ti årene har det vært en nedadgående trend for antall avlspurker og antall bruk med avlspurker. Antall slakta gris er ikke redusert tilsvarende, noe som reflekterer effektivitetsøkningen i næringen. I dag er det i underkant av 70 000 avls- og ungpurker, ned 1,1 pst. i 2023. Disse fordeles på rundt 850 jordbruksbedrifter i Norge. Sammenlignet med for ti år siden er dette en nedgang på i underkant av 500 bruk. Fra 2022 til 2023 ble det 40 færre bruk med avl- og ungpurker, en nedgang på 4,5 pst.

Innstramming av hvordan konsesjonsregelverket for gris kan praktiseres vil bidra til reduserte tilførsler i 2024, 2025 og 2026. Det er noe usikkerhet rundt hvordan dagens produsenter av

«engangspurker» vil tilpasse sin produksjon når endringene trer i kraft, men det er Norturas erfaring at enkelte produsenter allerede har tilpasset seg ny praksis. På tross av redusert tilførsel som følge av disse innstramningene ser ikke Nortura behov for nyetableringer i næringen. Skulle det være markedsbegrep er det fortsatt stort rom for utvidelser innenfor konsesjonsgrensa hos eksisterende produsenter.

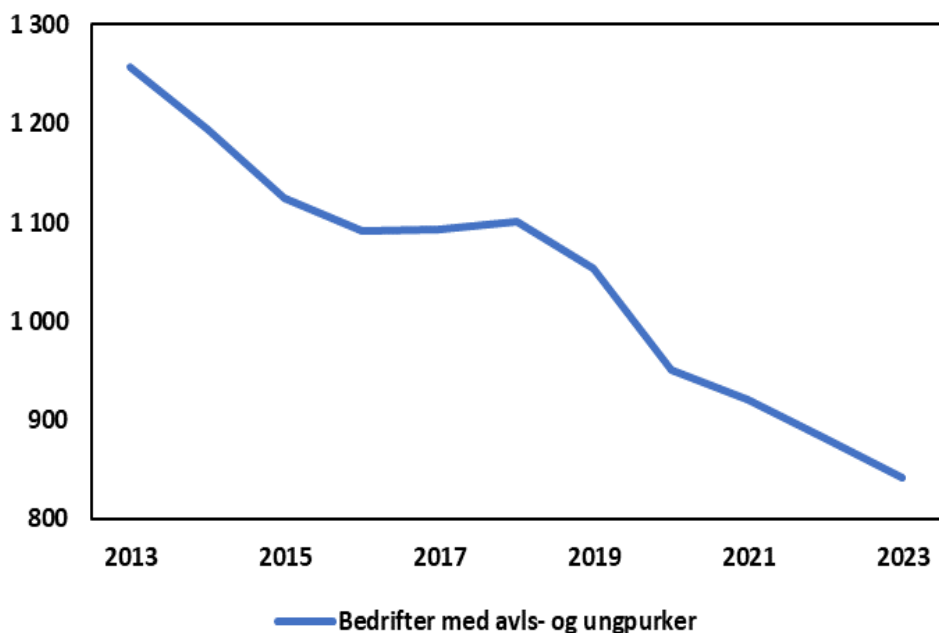
Figur 22 – Antall purker og leverte slakt

Samlet antall dyr, 2012-2022, kilde: SSB

Figur 23 – Bedrifter med avl- og ungpurker

Norske bedrifter med avls- og ungpurker, 2012-2022

7.8 Resultater fra referansebruk nr. 5

Tallene for referansebruk fem viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 19 pst. i 2022, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene om jordbruksoppgjøret estimeres med en økning på 18 pst. i 2023. Estimateret bygger på en forutsetning om uforandret pris for gris i andre halvår. Basert på estimatet for 2023 vil vederlaget være på nesten 800 000 per årsverk. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak gris, med 427 877 kroner, en økning på 12 pst. Jordbruksavtalen ga et løft i tilskuddene på nesten 65 000 kroner, mens kostnadene er estimert til å ha økt med 455 000. Det er særlig prisen på kraftfôr og innkjøp av dyr som bidrar til økte variable kostnader. Samlet ga økningen i inntektene og tilskudd en økning i driftsoverskuddet på rett i underkant av 200 000 kroner. For 2023 er det forventet at man ikke opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022, og at man med dagens priser vil øke vederlaget til arbeid og egenkapital med 122 000 per årsverk.

Tabell 9 – Referansebruk nr. 5, svin og korn

Kroner, 2022 og 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	759 121	763 931	1 %
<i>Husdyrprodukter</i>	3 956 783	4 478 817	13 %
<i>Tilskudd</i>	383 275	428 453	12 %
Inntekter i alt	5 185 150	5 761 469	11 %
<i>Handelsgjødelse</i>	93 867	134 434	43 %
<i>Kraftfôr</i>	1 612 414	1 743 928	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	740 499	804 792	9 %
Variable kostnader i alt	2 780 968	3 043 543	9 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	109 501	122 861	12 %
<i>Drivstoff</i>	83 185	71 943	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	71 134	75 254	6 %
Fast kostnader i alt	1 020 856	1 065 329	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	4 131 065	4 453 657	8 %
Driftsoverskudd	1 054 085	1 307 812	24 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	676 983	799 391	18 %

7.9 Dekningsbidrag i griseproduksjonen

Tabell 10 viser Norturas dekningskalkyler for ulike svinebruk, målt i kroner per årspurke/slaktegris. Det er for kombibrukene lagt til grunn en slaktevekt på 83 kilo, 42 årspurker og 1 200 smågris til salg eller fremføring. For smågrisproduksjonen er det lagt til grunn 91 årspurker og 2 566 smågris til salgs. I slaktegrisproduksjonen legges det til grunn 1 473 gris til slakt med en gjennomsnittlig slaktevekt på 83 kg. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som ble fastsatt i gjeldende jordbruksavtale og forventede kostnader dette halvåret. Som tabellen viser, er dekningsbidraget høyest hos smågrisprodusenten og svakest hos slaktegrisprodusenten. For alle produsentene er innkjøp av fôr og livdyr/smågris en stor del av de variable kostnadene, to poster hvor kostnadene har økt betydelig det siste året. Samtidig har produksjonsinntektene økt markant som følge av økte priser.

Tabell 10 – Norturas dekningsbidragskalkyler for griseproduksjon

Kroner, ulike produksjonsformer, første halvår 2023

	Slakt	Smågris	Kombi
Produksjonsinntekter	11 037	41 982	91 356
Variable kostnader	9 338	24 668	59 492
Dekn 1	1 699	17 313	31 864
Tilskudd	47	192	810
Dekn 2	499	17 420	32 321
Dekn for bruket	734 822	1 593 014	1 372 312

Tabell 11 – Kostnadsutvikling fôr og smågris

Kalkulert kostnadsutvikling for fôr og smågris i Norturas slaktegrisproduksjon

	Mai 2022	Sept. 2022	Apr. 2023
Pris per smågris	1215	1255	1338
Pris per FEn fôr	4,38	4,38	4,78
Kost smågris 1500 slaktegris	1 821 285	1 881 245	2 005 662
Kost fôr 1500 slaktegris, 245 FEn	1 608 577	1 608 577	1 755 479

7.10 Langtidsutsikter for gris

Den underliggende trenden har de siste årene vært en reduksjon i konsumet av gris per innbygger i Norge. Totalmarked prognoserer at innenlands salg av rødt kjøtt vil reduseres med 1 pst. per innbygger årlig fra 2023 til 2027. Endring i konsesjons regelverket medfører reduserte tilførsler i 2024 og 2025. Det er i dag markedsbalanse, men skulle det bli behov for økte tilførsler fremover er det rom for dette hos eksisterende produsenter med dagens konsesjonsgrense. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser at de som fortsetter med smågrisproduksjon samlet sett ønsker å utvide produksjonen innenfor dagens konsesjonsgrense. Det ventes en fortsatt positiv utvikling i effektiviteten i norsk svineproduksjon.

8. Lam

Det virker å være god balanse i markedet for sau og lam, og det ventes små mengder på reguleringslager ved utgangen av året. Salget av lam forventes å gå tilbake med 2 pst. i 2023, tilsvarende prognosert nedgang i tilførslene. For sau forventes den en moderat økning i salget, noe mindre enn veksten man forventer i tilførslene.

Tall fra dyretellinger 1. mars viser en nedgang i søyetallet. I tillegg er det slaktet ut flere dyr etter 1. mars enn det ble gjort i 2022. Tall fra fostertellinger viser også en nedgang fra fjoråret. Til sammen gir det en prognoser nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 3 pst. før vi går inn i slaktesesongen. Sauebestanden synes å være på et riktig nivå og det må være en ambisjon om å beholde dagens kapasitet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam i andre halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo, til kr 83,00 per kilo.

8.1 Marked og pris

De siste årene har det vært god balanse i markedet for sau og lam. I perioden fra 2015 og frem til 2021 var det betydelig overskudd i markedet. Markedsbalanse ble oppnådd gjennom aktiv bruk av engrosprisen, kommersiell eksport og gjennomføring av markedsreguleringstiltak, samt produktutvikling og markedsaktiviteter kombinert med at småfebøndene fulgt oppfordringene om ikke å øke produksjonen. Fra og med andre halvår 2021 har PGE for lam blitt hevet betydelig hvert halvår. På tross av at småfekjøttsalget i mindre grad enn de andre kjøttslagene påvirkes av grensehandelen, forventes det en nedgang i salget av lam i 2023. Samtidig ventes tilførselen av falle. Det bør fortsatt være en målsetning å ikke øke sauebestanden, men opprettholde den på dagens nivå.

8.2 Prognose for 2023

For året ventes det god markedsdekning for av sau og lam, inkludert importkvotene for WTO, Island og SACU. Ved inngangen til 2023 lå det ikke innfrost sau eller lam på reguleringslager. Det forventes markedsbalanse for sau og et begrenset overskudd av lam med et reguleringslager på 300 tonn ved utgangen av 2023. Også salget av lam forventes å gå noe tilbake, med i mindre grad enn for storfe og gris. For året prognoseres det en nedgang i salget av lam på 2 pst., mens salget av sau forventes å øke med 1 pst. Tall fra dyretellinger 1. mars viser en nedgang i søyetallet. I tillegg er det slaktet ut flere dyr etter 1. mars enn det ble gjort i 2022. Tall fra fostertellinger viser også en nedgang fra fjoråret. Til sammen gir det en prognoser nedgang i bestanden av sau og lam på om lag 3 pst. før vi går inn i slaktesesongen.

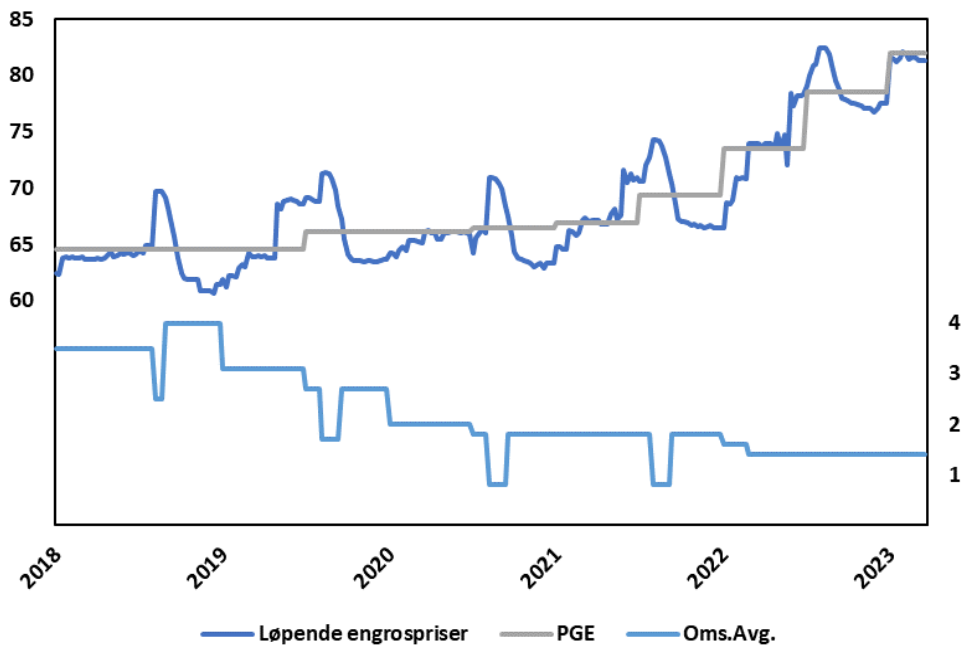
8.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

I takt med kostnadsutviklingen, har det innenfor handlingsrommet som sikrer markedsbalanse vært en betydelig økning i PGE for lam de fire siste halvårene. Til sammen har prisen blitt økt med over 15 kroner de siste to årene. Innenfor halvårene er det betydelig variasjon mellom PGE og oppnådd engrospris grunnet den store sesongmessige variasjonen i produksjonen og

etterspørselen. For å sikre nok lam til å møte etterspørselen på høsten er prisen høy om sommeren og tidlig på høsten. Tilsvarende faller prisen på senhøsten og om vinteren. Den ekstraordinære økningen i PGE med virkning fra 28. februar 2022 medførte et unormalt stort avvik mellom PGE og oppnådd pris i starten av året. Grunnet liten innfrysning på reguleringslager de siste årene har omsetningsavgiften blitt holdt lav.

Figur 24 – PGE, løpende engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 13 2023

8.4 Reguleringslager for lam

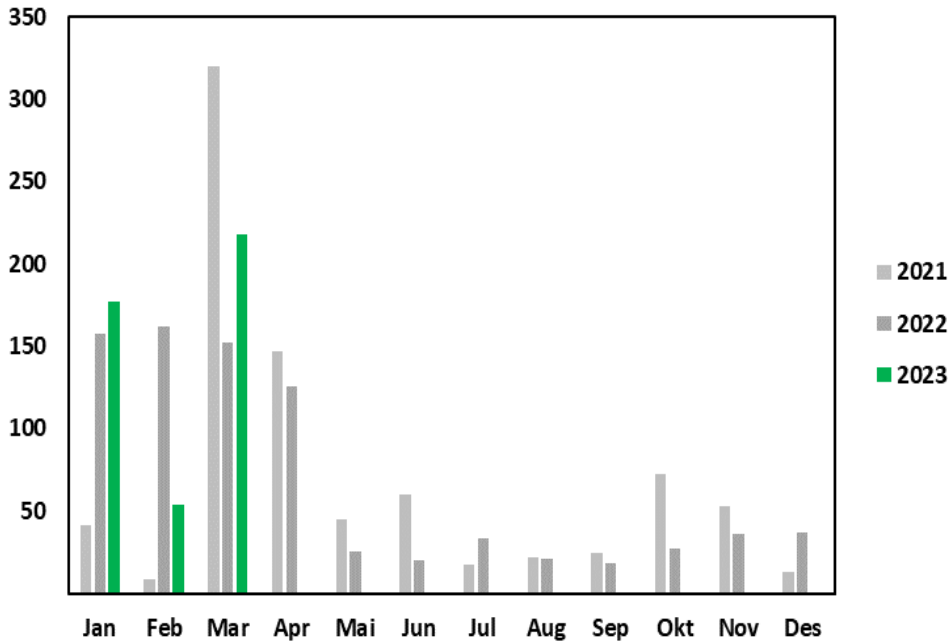
Reguleringslageret for lam ble tømt i starten av 2021 og har, med unntak av en kortere periode med innfrysning på senhøsten 2021, vært tomt siden. Det prognoseres at det fryses inn rundt 300 tonn lam på reguleringslager etter høstslaktingen i år.

8.5 Import av lam

Det er god markedsdekning med norske slakt og importen av sau og lam er begrenset. Importen overstiger sjeldent volumet for importkvotene gitt gjennom WTO og bilateralt til Island. Importen i 2022 var på rett i overkant av 800 tonn. Så langt i år er den samlede importen tilnærmet hva den var i samme periode i fjor. Importen av sau og lam er i hovedsak fra Island, men det importeres også fra New Zealand og mindre mengder fra andre land gjennom WTO-kvoten.

Figur 25 – Import av sau og lam

Tonn, tollposisjon 0204, 2021 – mars 2023

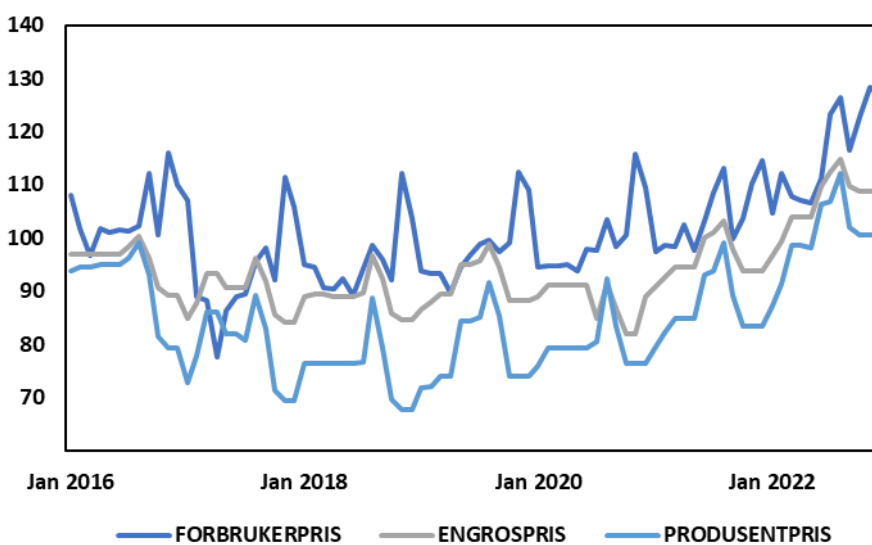

8.6 Pris og prisdannelse etter engrostidspunktet

Grunnet det sesongmessige mønsteret i produksjonen og etterspørselen etter lam og sau utvikler forbrukerprisen seg innenfor et kalenderår annerledes enn produsent- og engrosprisen. De siste fem årene har de sesongmessige svingningene i prisene økt, men i det store bilde har prisene fulgt hverandre. Det har vært en betydelig økning i alle prisene det siste året. Fra desember 2021 til desember 2022 økte forbruker-, engros- og produsentprisen med henholdsvis 11, 15,9 og 20,8 pst. Ser man det i et lengre perspektiv var engrosprisen i desember 2022 8 pst. over hva den var i 2015, mens forbrukerprisen økte med 27 pst. i den samme perioden.

Figur 26 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022

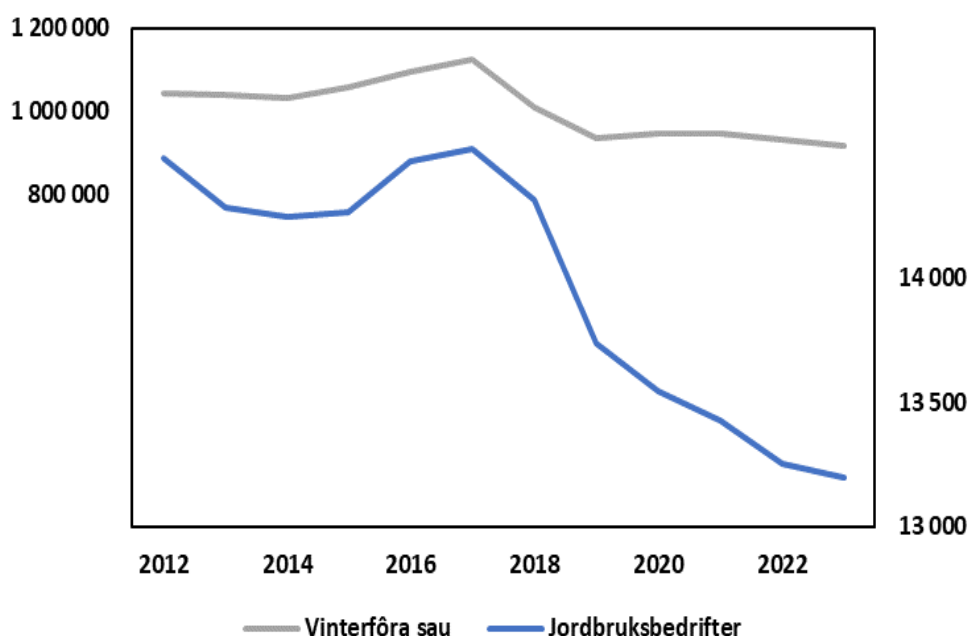

8.7 Utvikling i søyetallet

Det er i overkant av 13 000 jordbruksbedrifter som har vinterfôra sau i Norge. Det har vært en nedadgående trend i antall bruk med vinterfôra sau fra 2017 og frem til i dag. Antallet sau har også vært fallende i Norge. 1. mars var det i overkant av 915 000 vinterfôra sau i Norge, ned nærmere 200 000 fra toppen i 2017. Fallet var betydelig i 2018 og 2019 som følge av reduserte priser og tørke, men stabilisert seg etter det. De siste årene har søyetallet igjen falt, og antall vinterfôra sau ble redusert med 1,8 pst. i 2023. Det er få store sauebruk i Norge, og det er under 20 produsenter som har over 500 sau. Størst i antall er gruppen som har under 50 vinterfôra sauer, og antallet produsenter faller i takt med antall sauer over dette.

Figur 27 – vinterfôra sauer og antall bruk

Antall, 1. mars 2012 – 1. mars 2022

8.8 Resultater fra referansebruk nr. 3

Tallene for referansebruk tre viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 24 pst. i 2022, mens det i grunnlagsmaterialet til jordbruksforhandlingene estimeres en økning i 2023 på 28 pst. Estimaten bygger på en forutsetning om at prisen for sau og lam er uendret i andre halvår. Basert på estimaten for 2023 vil vederlaget være på 397 000 per årsverk. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak sau/lam, med i overkant av 50 000 kroner, en økning på 14 pst. Jordbruksavtalen ga et løft i tilskuddene på nesten 100 000 kroner, mens de totale kostnadene økte med i underkant av 75 000 kroner. Samlet ga dette en økning i driftsoverskuddet på 83 000 kroner. I 2023 er det ikke forventet at man opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022, og at man med dagens priser vil øke vederlaget til arbeid og egenkapital med 87 480 kroner per årsverk.

Tabell 12 – Referansebruk nr. 3, 169 vinterfôra sau

Kroner, 2022 og 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	25 939	25 962	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	409 696	432 351	6 %
<i>Tilskudd</i>	692 101	858 324	24 %
Inntekter i alt	1 171 504	1 362 592	16 %
<i>Handelsgjødsel</i>	58 473	83 742	43 %
<i>Kraftfôr</i>	88 230	95 426	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	10 136	11 016	9 %
Variable kostnader i alt	273 757	314 813	15 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	54 325	60 952	12 %
<i>Drivstoff</i>	37 057	32 048	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	19 307	20 425	6 %
Fast kostnader i alt	395 718	412 681	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	816 364	881 340	8 %
Driftsoverskudd	355 140	481 252	36 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	309 190	396 670	28 %

8.9 Dekningsbidrag i ammekuproduksjonen

Tabell 13 viser Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôra sau, målt i kroner per vinterfôra sau og for bruket som helhet. Slaktevekt og lammetall tar utgangspunkt i middeltall for den mest vanlige sauerasen i Norge, Norsk hvit sau. Utgangspunktet for valget av 130 sau er at dette tilsvarer om lag et årsverk i de ulike referansebrukene NIBIO har for rene sauebruk. Beregningen forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5B og distriktstilskuddsone 2, og at 98 pst. av lammene er klasse O+ eller bedre. I kalkylen er det lagt til grunn de tilskuddssatsene som gjelder for årets jordbruksavtale og dagens kostnads- og prisbilde. Dekningsbidraget inkludert tilskudd beløp seg til i underkant av 4 500 kroner pr vinterfôra sau, opp nærmere 1 000 kroner fra forrige avtaleår. For et bruk med 130 vinterfôra sau gir dette et samlet dekningsbidrag på rundt 580 000 kroner. På tross av økte kostnader har økningen i engrospris og statlige tilskudd gitt et økt dekningsbidrag for sauebrukene. Småfenæringen får en betydelig andel av sin inntekt gjennom tilskudd. En må derfor ha resultatet av jordbruksforhandlingene før en kan predikere lønnsomheten for neste halvår.

Tabell 13 – Norturas dekningsbidragskalkyle for sauebruk

Kroner, første halvår 2023

	130 vinterfôra sau
Produksjonsinntekter	2 253
Variable kostnader	1 932
Dekningsbidrag 1	321
Tilskudd	4 137
Dekningsbidrag 2	4 459
Dekningsbidrag 2 for bruket	579 629

8.10 Langtidsutsikter for storfe

Prognosen for 2023 viser god balanse i markedet for sau og lam. Totalmarked forventer at sau og lam også vil følge trenden til rødt kjøtt med en reduksjon i konsum per innbygger, men at nedgangen vil være noe mindre enn for gris og storfe. Markedsbalansen og fremtidsutsiktene for etterspørselen etter sau og lam tilsier at det ikke er rom for økning i produksjonen, men at det må være en ambisjon om å beholde dagens kapasitet. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viser at mange planlegger å avvikle saueholdet.

9. Egg

Salget av egg har vært godt den siste tiden og forventes å øke med 2 pst. i 2023, på tross av økte priser og gjenåpning av grensehandelen. Økt salg og midlertidig produksjonsopphold hos enkelte produsenter gir om lag markedsbalanse i 2023. Det er imidlertid prognosert et underliggende overskudd i markedet på 1 700 tonn.

Økt salg gir sammen med kompensasjon for midlertidig opphold i produksjonene hos 13 produsenter et eggmarked i om lag i balanse i 2023, forutsatt normal import av egg. Tiltaket med midlertidig opphold reduserer tilførslene med om lag 1 500 tonn for året. Tiltaket har bare virkning for 2023 og noe inn i 2024. Det er derfor fortsatt svært viktig at man unngår nyetableringer i en næring med fortsatt overkapasitet.

Det er i dag en ekstraordinær situasjon i eggmarkedet der leveranseutfordringer i EU har bidratt til at prisen på importerte egg er høyere enn prisen på norske egg. Dette forsterkes av den svake norske kronen. Dette har medført noe lavere import av egg enn det vi normalt ser i markedet. Prisøkningen på egg må sees i direkte sammenheng med situasjonen i det europeiske eggmarkedet.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg andre halvår 2023 økes med kr 1,00 per kilo til kr 25,00 per kilo.

9.1 Marked og pris

De siste årene har det grunnet nyetableringer vært overproduksjon av egg. Overskuddet har løpende blitt håndtert med førtidsslakting, men for å redusere tilførslene i 2023 har det også blitt gitt tilskudd til enkelte produsenter for å ha midlertidig opphold i produksjonen. Økonomien er også holdt tilbake for å unngå ytterligere nyetableringer i et marked med overskudd.

I 2023 har det vært mye sykdom hos høner i EU og eggproduksjonen har falt, noe som har ført til stor prisvekst på egg. Prisene i EU er nå opp mot norsk prisnivå. Eggproduktfabrikkene har derfor avstått fra å importere egg. Egg er relativt billig mat sammenlignet med andre proteinkilder, og dagligvaresalget av egg har vært godt. Avsetningen for norske egg er i dag god, og i kortere perioder har det vært begrenset utvalg av egg i dagligvarehyllene. Det er trolig ikke aktuelt med førtidsslakting i 2023.

9.2 Prognose for 2023

I 2022 var det en betydelig overproduksjon av norske egg og det ble gjennomført reguleringstiltak for å redusere produksjonen. Høner ble førtidsslaktet og 13 produsenter har blitt kompensert for å ha et opphold i produksjonen for en periode på minimum 12 måneder.

Sammenlignet med tidligere prognoser har forventningene til salget av egg økt som følge av god etterspørsel både i dagligvarehandelen og fra eggproduktfabrikkene. Samlet salg av egg forventes å øke med 2 pst. i 2023. Lavere eggproduksjon og høyere priser i EU har medført lite import og større levering av norske egg til eggproduktfabrikkene enn normalt. Økt salg gir sammen med kompensasjon for midlertidig opphold i produksjonene hos 13 produsenter et

eggmarked om lag i balansen i 2023. Tiltaket med midlertidig opphold reduserer tilførslene med om lag 1 500 for året. Tiltaket har bare virkning for 2023 og noe inn i 2024. Det er derfor fortsatt svært viktig at man unngår nyetableringer i en næring med underliggende overkapasitet.

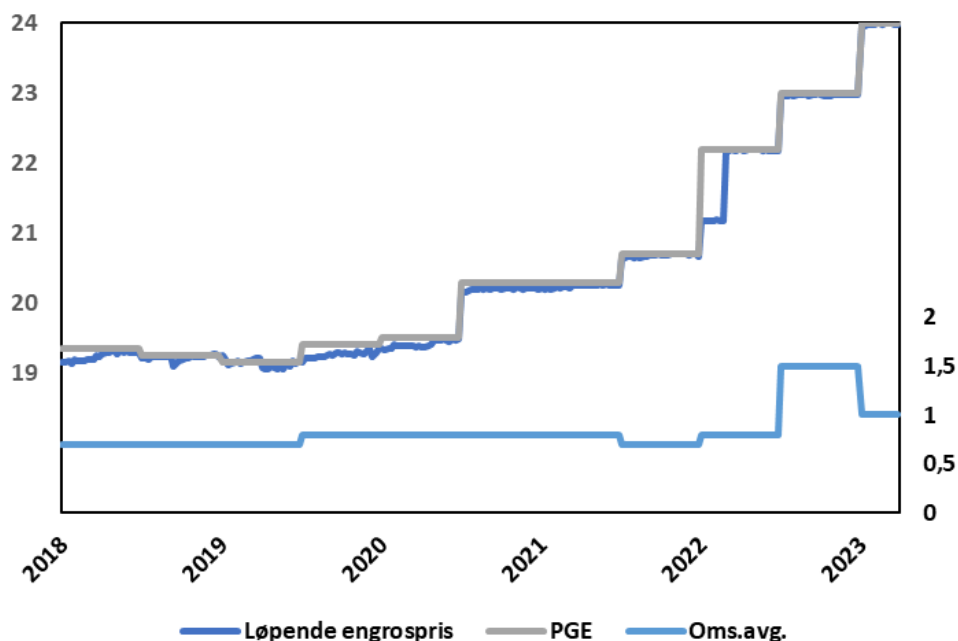
9.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Figuren 28 viser utvikling i planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE), løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgiften for egg i perioden 2018 til midten av mars i år. I første halvår av 2022 ble PGE økt med kr 1,50, før prisen ble økt med ytterligere 80 øre i andre halvår. Første halvår i år ble PGE økt med kr 1,00. Sammenlignet med f.eks. storfekjøtt er det jevn etterspørsel og leveranse av egg. Prisløypene brukes derfor mindre aktivt for å påvirke tilførselen på kort sikt, noe som gjør at den løpende oppnådde engrosprisen følger PGE tett.

Avviket mellom de to prisene i starten av 2022 skyldtes ekstraordinær prisøkning i slutten av februar, som endret PGE for hele halvåret, også ukene som allerede hadde gått. Grunnet overproduksjon som følge av nyetableringer i næringen har man måtte øke omsetningsavgiften for å finansiere ulike reguleringstiltak. Omsetningsavgiften er redusert fra kr 1,50 til kr 1,00 i første halvår 2023.

Figur 28 – PGE, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Kr/kg, 2018 – uke 12 2023

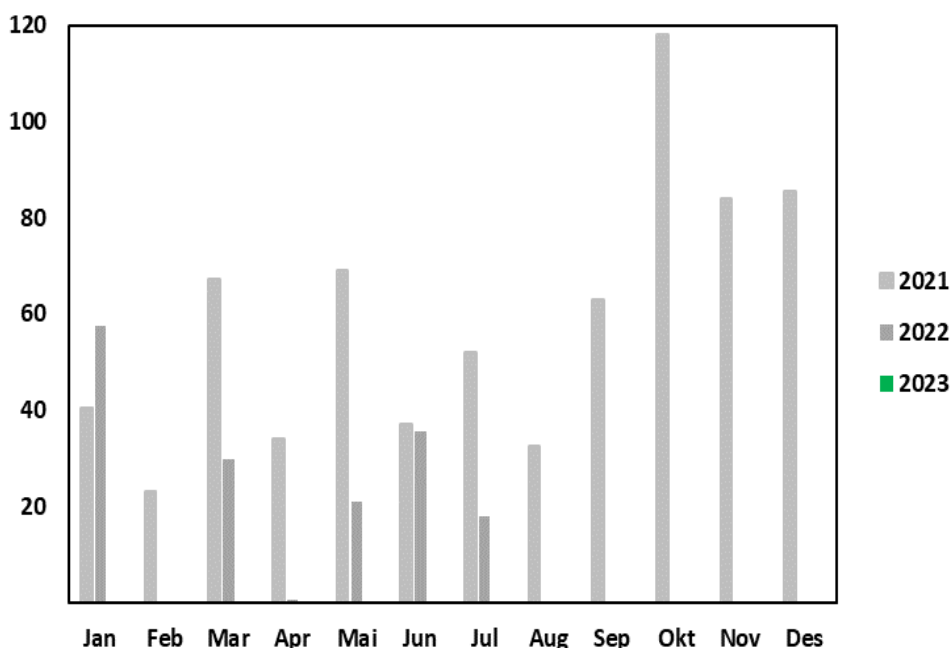
9.4 Import av egg

Importen av egg til Norge har historisk vært relativt liten, men tok seg noe opp under pandemien når grensehandelen var stengt og antall personer som til enhver tid oppholdt seg i Norge økte. Det ble i 2021 importert vel 700 tonn skallegg til konsum. Det var noe import i starten av 2022, men minimal import fra april og frem til i dag. Dette skyldes hovedsakelig god

tilgang på norske egg, normalisert grensehandel og en betydelig prisøkning på egg i EU. Importen av egg skjer innenfor importkvoter gitt gjennom WTO og EØS-avtalen, som til sammen er på nærmere 1 600 tonn. Grunnet salmonellarisiko kommer i all hovedsak de importerte eggene fra Skandinavia og benyttes i stor grad til å produsere eggprodukter. Utfordringer med sykdom og høy kostnadsvekst på innsatsfaktorer har imidlertid redusert eggproduksjonen i EU og økte prisene til et rekordhøyt nivå. Prisen på egg i EU har i perioder vært høyere enn prisene på norske egg.

Figur 29 – Import av skallegg til konsum

Tonn, varenummer 0407.2100, 2012 – mars 2023

9.5 Markedsutvikling for egg

Forbruksveksten av egg følger i stor grad befolkningsveksten og det er ikke forventet noen store endringer i forbruket utover dette. Av eggene som selges i Norge er om lag 97 pst. fra frittgående høner. Det er fortsatt avsetning for egg fra miljøinnredning, men dette skyldes i stor grad at disse eggene har en lavere pris. I dagligvaremarkedet har EMV-andelen på egg vært sterkt økende.

Markedet for egg til eggprodukter utgjør 8 000 – 10 000 tonn årlig. Eggproduktene brukes som ingrediens i et bredt spekter av ferdigprodukter som produseres i Norge. Disse produktene står ofte i direkte konkurranse med utenlandske RÅK-produkter, og er derfor utsatt for en større priskonkurranse fra utlandet enn konsumegg.

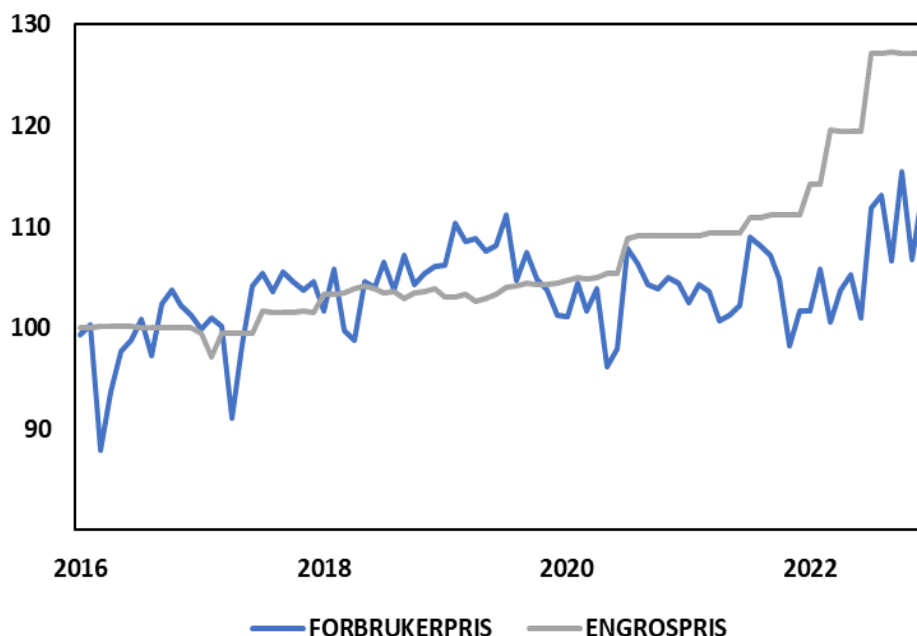
9.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Figur 30 viser utviklingen i forbruker- og engrosprisen på egg. Det er generelt større variasjon i forbrukerprisen enn i engrosprisen, men de er ofte korrelert når det skjer større endringer i engrospriser. De siste årene har engrosprisen økte relativt mye sammenlignet med forbrukerprisen. Det er vanskelig å gi en eksakt forklaring på hvorfor dette er tilfellet, men økte

EMV-andel og at egg er en vare dagligvarekjeden ofte ønsker å profilere med kampanjer kan være blant grunnene.

Figur 30 – Prisutvikling i verdikjeden

Kr/kg, 2016-2022

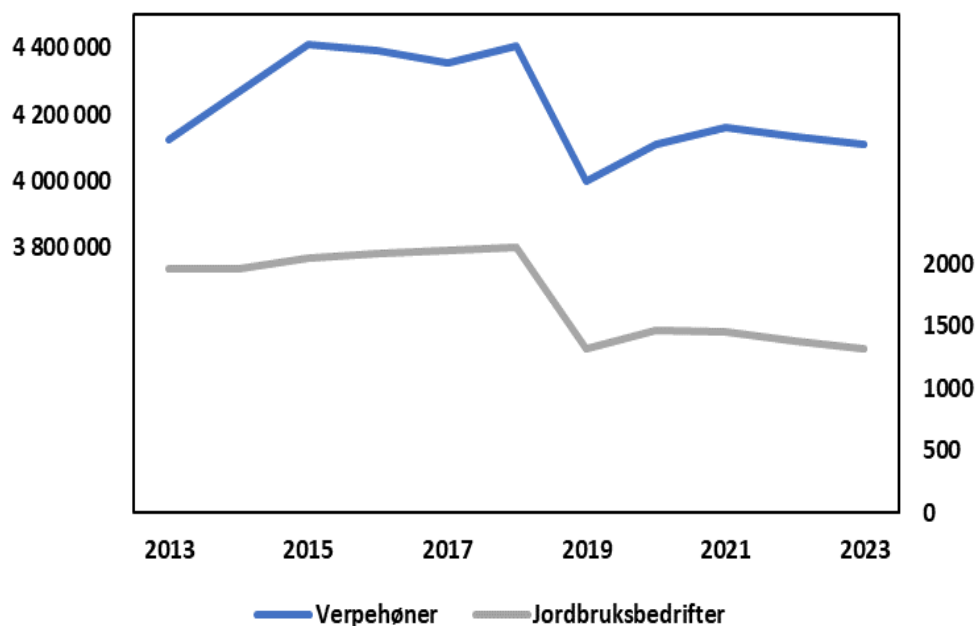

9.7 Næringsstruktur – besetningsstørrelse og produksjon i ulike innredninger

Gjennomsnittlig besetningsstørrelse ligger i dag tett opp mot konsesjonsgrensen på 7 500 verpehøner. Godt over 95 pst. av verpehønene registrert i husdyrregisteret står i besetninger på over 5 000 verpehøner. Når det gjelder antall gårdsbruk med verpehøner har over halvparten under 100 verpehøner, men disse utgjør en marginal del av de totale tilførslene av egg og leverer ikke til eggpakkerier. Rundt 35 pst. av brukene med eggproduksjon har en besetning på over 5 000 verpehøner. Når det gjelder produksjonsform utgjør nå produksjon med miljøbur en svært liten andel av den totale produksjonen; om lag 3 pst. Det finnes noe etterspørsel etter egg fra burhøner, men markedet er veldig marginalt og eggprodusentene bør være oppmerksomme på at markedet raskt kan forsvinne helt. De siste to årene har det vært en svakt nedadgående trend for antall verpehøner i Norge. Det samme gjelder for antallet bruk med verpehøner. Også blant eggprodusentene er det behov for å øke inntektene for å opprettholde lønnsomheten når kostnadene har økt. Kraftfôr til verpehøner og unghøneproduksjon er de største utgiftspostene i eggproduksjon.

Figur 31 – Utvikling i antall verpehøner og bruk

Antall, 1. mars 2012 – 1. mars 2022

9.8 Resultater fra referansebruk nr. 6

Referansebruk nr. 6 omfatter både produksjon av egg med besetningsstørrelse på 6 831 verpehøner og 301 dekar med korn, noe som gjør det utfordrende å bruke referansebruket til å gi et nøyaktig bilde av lønnsomheten i eggproduksjonen.

Tallene for referansebruk seks viser at vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk økte med 8 pst. i 2022, mens det i grunnlagsmaterialet til forhandlingene om jordbruksoppjøret estimeres med en reduksjon på 8 pst. i 2023. Estimater bygger på en forutsetning om uforandret pris for egg i andre halvår. Basert på estimatet for 2023 vil vederlaget være på i overkant av 470 000 per årsverk. I 2022 økte inntektene fra husdyrproduksjonen, her i hovedsak eggleveranser, med 197 000 kroner, en økning på 7 pst. Jordbruksavtalen ga et løft i tilskuddene på 106 000 kroner, mens totale kostnader, inkludert kostnader til korndriften, økte med 372 000. Av disse var økningen i kraftfôrkostnaden på 215 000. For 2023 er det forventet at man ikke opplever en like stor kostnadsvekst som i 2022. Liten forventet økning i tilskudd og inntekter fra planteprodukter bidrar til lønnsomhetsnedgang for dette referansebruket i 2023. Med dagens priser forventer man imidlertid at inntekten fra husdyrproduksjonen skal øke med nesten 200 000 i 2023, noe som vil overgå forventet kostnadsøkning for fôr, husdyrhold og innkjøp av dyr.

Tabell 14 – Referansebruk nr. 6 korn og egg

Kroner, 2022 og 2023

	2022	2023	Endring i pst.
<i>Planteprodukter</i>	759 185	760 691	0 %
<i>Husdyrprodukter</i>	2 833 422	3 032 957	7 %
<i>Tilskudd</i>	538 678	573 859	7 %
Inntekter i alt	4 172 082	4 410 343	6 %
<i>Handelsgjødsel</i>	88 890	127 305	43 %
<i>Kraftfôr</i>	1 458 785	1 577 768	8 %
<i>Innkjøp av dyr</i>	413 342	449 230	9 %
Variable kostnader i alt	273 757	314 813	15 %
<i>Vedl. mask., redsk. og traktorer</i>	80 543	90 370	12 %
<i>Drivstoff</i>	68 923	59 608	-14 %
<i>Elektrisk kraft</i>	58 351	61 730	6 %
Fast kostnader i alt	395 718	412 681	4 %
Kostnader i alt ink. avskrivninger	3 434 559	3 701 756	8 %
Driftsoverskudd	737 523	708 587	-4 %
Vederl. arb. og egenkap. pr. årsverk	517 401	473 617	-8 %

9.9 Dekningsbidrag for eggprodusenten

Tabell 15 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for eggprodusenter med 7 500 verpehøner, målt i kroner per verpehøne per år. Kalkylen er et øyeblikksbilde for mars 2023 og tar ikke høyde for endringer i avregningspris eller kostnader for resten av halvåret. Eggproduksjonen per innsatt høne holder seg relativt stabil over tid. Grunnet den store kostnadsveksten tilsier Norturas dekningsbidragskalkyler at lønnsomheten i eggproduksjonen falt i 2022, mens man antar at en utflating av kostnadsveksten og økt pris vil bidra til bedret økonomi i 2023. Dekningsbidraget er betydelig høyere i økologisk produksjon enn for frittgående høns. Svakest dekningsbidrag er det for de som holder verpehønene i miljøinnredning. Det er imidlertid også sånn at nødvendig antall arbeidstimer og risiko i produksjonen er høyest for økologisk produksjon og lavest for produksjon i miljøinnredninger, noe som gjenspeiles i dekningsbidraget.

Tabell 15 – Norturas dekningsbidragskalkyler for eggproduksjon

Kroner, første halvår 2023

	Miljø	Frittgående	Økologisk
Produksjonsinntekter	386	457	459
Prod.kost. og div. variable kostnader	341	367	355
Dekningsbidrag per høne per år	35	71	82
Tilskudd	11	11	11
Dekningsbidrag ink. tilskudd per høne per år	46	82	93
Dekningsbidrag for bruket per år	345 084	612 138	694 617

9.10 Langtidsutsikter for egg

Prognosen for 2023 viser en overdekning på om lag 1 700 før alle tiltak, men midlertidig opphold hos 13 eggprodusenter sørger for god balanse i 2023. Det ventes en positiv, men beskjeden forbruksvekst for egg per innbygger. I tillegg bidrar befolkningsveksten til at den totale etterspørselen etter egg ventes å øke. Dagens overkapasitet gjør at det er utsikter til

overproduksjon også fremover hvis det ikke gjennomføres tiltak. Slik det ser ut nå er det ikke rom for å øke den norske produksjonen av egg de neste fem årene. Nyetableringer er hovedårsaken til overproduksjonen i eggneringen. Totalmarked gjennomførte en spørreundersøkelse sommeren 2022 som viste at det fortsatt er mange som ønsker å starte opp eggproduksjon.

10. Historisk prisutvikling

Tabell 16 – Storfe

Historisk utvikling i PGE og oppnåddpris, 2016-2023

Representantvare ung okse kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	58,52	-0,18	58,70	1,20	2,1 %	102,5
2016	2. halvår	PGE	59,09	-0,11	59,20	0,50	0,9 %	103,4
2017	1. halvår	PGE	59,69	-0,31	60,00	0,80	1,4 %	104,8
2017	2. halvår	PGE	59,92	-0,08	60,00	0,00	0,0 %	104,8
2018	1. halvår	PGE	60,09	-0,41	60,50	0,50	0,8 %	105,7
2018	2. halvår	PGE	59,88	-0,42	60,30	-0,20	-0,3 %	105,3
2019	1. halvår	PGE	59,87	-0,63	60,50	0,20	0,3 %	105,7
2019	2. halvår	PGE	60,49	-0,01	60,50	0,00	0,0 %	105,7
2020	1. halvår	PGE	61,19	-0,01	61,20	0,70	1,2 %	106,9
2020	2. halvår	PGE	62,52	-0,28	62,80	1,60	2,6 %	109,7
2021	1. halvår	PGE	64,30	0,00	64,30	1,50	2,4 %	112,3
2021	2. halvår	PGE	66,25	-0,05	66,30	2,00	3,1 %	115,8
2022	1. halvår	PGE	70,10	-0,70	70,80	4,50	6,8 %	123,7
2022	2. halvår	PGE	74,58	-0,22	74,80	4,00	5,6 %	130,7
2023	1. halvår	PGE			78,30	3,50	4,7 %	136,8
2023	1. halvår	PGE			78,30	0,00	0,0 %	136,8

Tabell 17 – Gris

Historisk utvikling i PGE og oppnåddpris, 2016-2023

Representantvare gris kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	Målpris	31,94	-0,40	32,34	0,00	0,0 %	101,1
2016	2. halvår	Målpris	32,25	-0,18	32,43	0,09	0,3 %	101,4
2017	1. halvår	Målpris	31,65	-0,78	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2017	2. halvår	Målpris	31,91	-0,52	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	1. halvår	Målpris	31,29	-1,14	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2018	2. halvår	Målpris	31,37	-1,06	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	1. halvår	Målpris	31,18	-1,25	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2019	2. halvår	Målpris	32,53	0,10	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	1. halvår	Målpris	32,24	-0,19	32,43	0,00	0,0 %	101,4
2020	2. halvår	Målpris	33,88	-0,01	33,89	1,46	4,5 %	105,9
2021	1. halvår	Målpris	33,87	-0,02	33,89	0,00	0,0 %	105,9
2021	2. halvår	PGE	35,53	0,03	35,50	1,61	4,8 %	111,0
2022	1. halvår	PGE	37,77	-0,73	38,50	3,00	8,5 %	120,4
2022	2. halvår	PGE	41,47	-0,03	41,50	3,00	7,8 %	129,7
2023	1. halvår	PGE			45,00	3,50	8,4 %	140,7
2023	1. halvår	PGE			45,70	0,70	1,6 %	142,9

Tabell 18 – Lam

Historisk utvikling i PGE og oppnåddpris, 2016-2023

Representantvare lam kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %	98,7
2016	2. halvår	PGE	67,09	-0,51	67,60	-2,00	-2,9 %	95,9
2017	1. halvår	PGE	64,60	0,00	64,60	-3,00	-4,4 %	91,6
2017	2. halvår	PGE	63,66	-0,94	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	1. halvår	PGE	63,78	-0,82	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2018	2. halvår	PGE	64,36	-0,24	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	1. halvår	PGE	63,77	-0,83	64,60	0,00	0,0 %	91,6
2019	2. halvår	PGE	66,08	-0,02	66,10	1,50	2,3 %	93,8
2020	1. halvår	PGE	65,39	-0,71	66,10	0,00	0,0 %	93,8
2020	2. halvår	PGE	65,84	-0,56	66,40	0,30	0,5 %	94,2
2021	1. halvår	PGE	66,71	-0,19	66,90	0,50	0,8 %	94,9
2021	2. halvår	PGE	68,94	-0,46	69,40	2,50	3,7 %	98,4
2022	1. halvår	PGE	72,78	-0,72	73,50	4,10	5,9 %	104,3
2022	2. halvår	PGE	78,43	-0,07	78,50	5,00	6,8 %	111,3
2023	1. halvår	PGE			82,00	3,50	4,5 %	116,3
2023	1. halvår	PGE			83,00	1,00	1,2 %	117,7

Tabell 19 – Egg

Historisk utvikling i PGE og oppnåddpris, 2016-2023

Representantvare egg kr/kg								
			Oppnådd pris	Avvik	PGE	Endring	Endring %	Indeks (2015=100)
2016	1. halvår	PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	0,0 %	98,9
2016	2. halvår	PGE	18,44	-0,16	18,60	0,20	1,1 %	100,0
2017	1. halvår	PGE	18,64	-0,16	18,80	0,20	1,1 %	101,1
2017	2. halvår	PGE	19,05	-0,15	19,20	0,40	2,1 %	103,2
2018	1. halvår	PGE	19,25	-0,10	19,35	0,15	0,8 %	104,0
2018	2. halvår	PGE	19,22	-0,03	19,25	-0,10	-0,5 %	103,5
2019	1. halvår	PGE	19,14	-0,01	19,15	-0,10	-0,5 %	103,0
2019	2. halvår	PGE	19,26	-0,14	19,40	0,25	1,3 %	104,3
2020	1. halvår	PGE	19,41	-0,09	19,50	0,10	0,5 %	104,8
2020	2. halvår	PGE	20,20	-0,10	20,30	0,80	4,1 %	109,1
2021	1. halvår	PGE	20,24	-0,06	20,30	0,00	0,0 %	109,1
2021	2. halvår	PGE	20,68	-0,02	20,70	0,40	2,0 %	111,3
2022	1. halvår	PGE	21,86	-0,34	22,20	1,50	7,2 %	119,4
2022	2. halvår	PGE	22,97	-0,03	23,00	0,80	3,6 %	123,7
2023	1. halvår	PGE			24,00	1,00	4,3 %	129,0
2023	1. halvår	PGE			25,00	1,00	4,2 %	134,4

